

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ผู้ศึกษาวิจัยได้อาศัยแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้คือ

1. แนวความคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม
2. การบริหารจัดการ
3. แนวความคิดทฤษฎีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
4. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
5. ผู้ประกอบการ
6. กลไกภาครัฐ
7. ภาวะผู้นำ
8. ปัจจัยจูงใจ
9. ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ เทศบาลตำบลอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของ “การมีส่วนร่วม” ได้ดังนี้

สรยุทธ จันสุข (2553) ให้ความหมายไว้ว่า การเข้าร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มบุคคลในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมอย่างหนึ่ง การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนที่เป็นไปในรูปของผู้เข้าร่วมมีส่วนกระทำให้เกิดผลของกิจกรรมที่เข้าร่วมมิใช่เป็นผู้ร่วมคิดตัดสินใจหรือผู้ได้รับประโยชน์เท่านั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมพัฒนาไม่ใช่กระทำถึงประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมตามที่ได้จัดทำขึ้น และหมู่บ้านหรือชุมชนมีกิจกรรมและวิธีดำเนินงานของตนเองอยู่แล้ว ประชาชนมีศักยภาพที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองได้ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสำหรับการกำหนดนโยบายการพัฒนาที่เป็นกระบวนการขั้นต้นของ

การวางแผนการพัฒนาชุมชนในส่วนที่เป็นที่อยู่อาศัยในการดำรงชีวิตของตนเอง นอกจากนี้การกำหนดวัตถุประสงค์และวางแผนร่วมกัน ก็เป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามแผนงานโครงการดังกล่าว และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการบริการ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุมประเมินโครงการของชุมชน ซึ่งอาจเป็นไปได้โดยการมีส่วนร่วมแบบตัวแทนหรือเป็นไปได้โดยการได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยตนเอง

ระบบฐานข้อมูลการเมืองการปกครองแห่งสถาบันพระปกเกล้า (ระบบฐานข้อมูลการเมืองการปกครองแห่งสถาบันพระปกเกล้า, 2553) ให้ความหมายไว้ว่า“การมีส่วนร่วม” หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน การพัฒนาทั้งในการแก้ไขปัญหา และป้องกันปัญหาโดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน ตัดสินใจและปฏิบัติตามแผน ร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ร่วมติดตามประเมินผลและรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงประชาชน ชุมชนและเครือข่ายทุกรูปแบบในพื้นที่

ทำนอง ภูเกดพิมพ์ (2551) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพความคิด ความเชื่อ และความยึดมั่นของแต่ละบุคคล แต่ละหน่วยงาน แต่ละองค์กร อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับกาลเวลาแต่ละยุคแต่ละสมัยอีกด้วย การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการเสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม (Teamwork) ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนา เพราะการมีส่วนร่วมทำให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนร่วมเข้าใจสถานการณ์และอุปสรรคมากยิ่งขึ้น เพื่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา

ประภาส อินทนปสานน์ (2546) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมคือ การที่บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันในการใช้ความคิดสร้างสรรค์ร่วมกับการใช้วิทยาการอย่างชำนาญและเหมาะสม เพื่อแก้ไขปัญหา สนับสนุนให้สัมฤทธิ์ผลในการพัฒนา พร้อมกับติดตามงานขององค์กรและผู้ที่เกี่ยวข้อง

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่กลุ่มบุคคลเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกันอย่างสมัครใจ มีการแบ่งปันความคิด การร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติ ให้การสนับสนุน การช่วยเหลือ จัดการหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การร่วมรับประโยชน์ และการพัฒนาชุมชนหรือทรัพยากรที่มีอยู่ให้ดียิ่งขึ้น และยั่งยืนสืบต่อไป

2. ลักษณะของการมีส่วนร่วม

จากแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมได้มีผู้เสนอแนวทางเกี่ยวกับกระบวนการลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527) กล่าวถึงการแบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายการพัฒนา แบ่งเป็น 8 ขั้นตอนดังนี้

2.1 ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าถึงปัญหารวมถึงค้นหาสาเหตุแห่งปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งรวมถึงความต้องการของชุมชน

2.2 ร่วมคิดค้นการสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชนและเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์กับชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน

2.3 ร่วมวางแผนนโยบายการวางแผน โครงการ รวมถึงกิจกรรมต่างๆ เพื่อจัดปัญหาและแก้ไขปัญหาต่างๆ โดยสนองความต้องการของชุมชน

2.4 ร่วมในการพิจารณาตัดสินใจการนำทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนร่วม

2.5 ร่วมในการจัดการปรับปรุงกระบวนการบริหารการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล

2.6 ร่วมในการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.7 ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงานโครงการ รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางเอาไว้

2.8 ร่วมควบคุมติดตามประเมินผลและร่วมดูแลร่วมบำรุงรักษาโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่ได้กระทำไว้ทั้งโดยภาครัฐบาลและเอกชนให้สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ตลอดไป

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า แนวคิดของการมีส่วนร่วมจะมีกระบวนการคือ ให้สมาชิกหรือกลุ่มบุคคลได้มีส่วนร่วมในการวางแผน ปฏิบัติการ ปรับปรุง และประเมินผล ในกิจกรรมที่ตนเองได้สร้างขึ้นมา เมื่อได้ผลประโยชน์ก็จะได้รับผลประโยชน์ร่วมกันทั้งหมด

3. รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน

United Nation Department of International Economic and Social Affairs (ประเสริฐ หมิตปน, 2542) ได้กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมคือ

3.1 การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง (Spontaneous) เป็นไปโดยการอาสาสมัครหรือการรวมตัวเองเพื่อการแก้ไขปัญหาของตนเอง โดยเป็นการกระทำที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือจากภายนอก

3.2 การมีส่วนร่วมแบบชักนำ (Induced) ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมโดยความต้องการเห็นชอบหรือสนับสนุนโดยรัฐบาล

3.3 การมีส่วนร่วมแบบบังคับ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินการตามนโยบายของรัฐ โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบังคับโดยตรง รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ผู้กระทำได้รับผลในทันที แต่จะไม่ได้ผลในระยะยาวและมักมีผลเสียที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมนั้น มีอยู่ 3 แบบ การมีส่วนร่วมของทุกรูปแบบนั้นผู้ที่มีส่วนร่วมจะต้องร่วมทำกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นเมื่อเกิดปัญหาต้องช่วยกันแก้ปัญหาหรืออาจจะได้รับการสนับสนุนจากบุคคลภายนอกก็ได้

4. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมเป็น 2 ระดับ คือ ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขในระดับชุมชน ได้แก่ นโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ระดับชุมชน ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน โดยพิจารณาจากบทบาทของผู้นำชุมชน การดำเนินกิจกรรมขององค์กรชุมชน กฎระเบียบของชุมชน และปัจจัยในระดับตัวบุคคล ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับวัฒนธรรมดั้งเดิม สภาพเศรษฐกิจ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่น

สามารถแบ่งกลุ่มปัจจัยที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมให้ประชาชนได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ (เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์, 2543) ดังนี้

4.1 ปัจจัยด้านกลไกของรัฐ โดยรัฐจะต้องกำหนดนโยบายที่คำนึงความแตกต่างของวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น สนับสนุนกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง สร้างช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม โดยระบบราชการจะต้องเอื้ออำนวยและเพิ่มโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและมีการติดตามประเมินผล รวมทั้งการให้การสนับสนุนในภายหลังอีกด้วย

4.2 ปัจจัยด้านประชาชนโดยประชาชนในชุมชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ในการทำงานพัฒนาการได้รับการฝึกอบรมการศึกษาดูงานและรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ อย่างต่อเนื่อง จะทำให้ประชาชนมีการตัดสินใจและคิดริเริ่มกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง

4.3 ปัจจัยด้านนักพัฒนา นักพัฒนาจะต้องมีความรู้และความเข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วม โดยการสนับสนุนด้านการศึกษา การให้ข้อมูลข่าวสารวิทยาการใหม่ๆ และต้องดำเนินงานพัฒนาที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

4.4 ปัจจัยเชิงใจ คือ การได้รับผลประโยชน์จากการได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา และโครงการพัฒนานั้นๆ ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญต่อผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมและโครงการต่างๆ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาว่าปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งมีผู้เสนอแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวไว้หลายทฤษฎี คือ

1. การมีส่วนร่วมในอำนาจอย่างกว้างขวาง
 2. การตัดสินใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงโดยมีการศึกษากับพวกที่รับผลกระทบ
- กระบวนการที่เกี่ยวกับการตัดสินใจดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับตัวแปร ดังต่อไปนี้

- 2.1 ความรู้สึกเกี่ยวกับความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลง
- 2.2 การชักจูงและการประเมินผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจ
- 2.3 การตัดสินใจที่จะยอมรับหรือปฏิเสธอันมีผลมาจากการประเมิน
- 2.4 การสื่อสารเกี่ยวกับการตัดสินใจ

ไชย พรหมศรี (2544) ได้กล่าวถึงปัจจัยการมีส่วนร่วมมีหลายประการ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ คือ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านการได้รับการสนับสนุนจากผู้นำ ด้านการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ด้านความคาดหวังจะได้รับผลประโยชน์ ด้านโอกาสในการฝึกอบรมและด้านความผูกพัน

ศุภฤกษ์ โรจนธรรม (2546) ได้กล่าวถึง ปัจจัยการมีส่วนร่วมสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น รายได้ ระดับการศึกษา สถานภาพส่วนบุคคล
2. ปัจจัยทางสังคม เช่น การได้รับความรู้ เช่น การชักชวนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ การชักชวนจากเพื่อนบ้าน ความเชื่อถือต่อผู้นำในหมู่บ้าน ความต้องการความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนบ้าน ความต้องการยอมรับนับถือ เป็นต้น

เกียรติศักดิ์ เรืองทองดี (2536) ได้เสนอปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมไว้ 3 ประการ คือ

1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจ หมายถึง การที่ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ นั้นคือ ประการแรก ตนจะได้ผลตอบแทนในสิ่งที่ทำไป และประการที่สอง การได้รับการบอกกล่าว หรือได้รับการชักชวนจากบุคคลอื่นให้เข้าร่วม

2. ปัจจัยโครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วม หมายถึง ช่องทางการมีส่วนร่วมและมองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับหลังการมีส่วนร่วม ดังนั้นพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของการมีส่วนร่วม ควรมีลักษณะดังนี้ คือ ประการแรกเปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ประการที่สอง มีการกำหนดเวลาของการมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างชัดเจนสามารถกำหนดเงื่อนไขตามสภาพความเป็นจริง ประการที่สาม มีการกำหนดลักษณะของกิจกรรมที่แน่นอนว่าจะทำอะไร

3. ปัจจัยด้านอำนาจ ในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนสามารถกำหนดเป้าหมายวิธีการและผลประโยชน์ของกิจกรรมได้

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมจะประกอบไปด้วยหลายๆด้านแต่ทุกด้านจะเน้นในเรื่องของการมีส่วนร่วมของแต่ละกลุ่มบุคคลเพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จ ผลของความสำเร็จนั้นก็จะส่งผลให้ผู้มีส่วนร่วมนั้น ได้รับผลประโยชน์ เช่น ได้ความรู้ การศึกษา และรับทราบข้อมูลใหม่ๆ เป็นต้น

5. ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

เจมส์ คีลีย์ ปิ่นทอง (2527) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอนดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการคิดค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2531) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงต้องมีครบทั้ง 5 ขั้นตอน

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน เป็นการคิดค้นหาปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชน และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาพร้อมคัดเลือกปัญหามานำมาแก้ไขตามลำดับความสำคัญ
2. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา
3. การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีและวางแผนการแก้ปัญหา
4. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแผน
5. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ไพรัชต์ เดชะรินทร์ (2527) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมดังนี้

1. ร่วมกันทำการศึกษา ค้นคว้า และหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นของชุมชนและความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิด และสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไข รวมทั้งการคิดถึงปัญหาของชุมชนเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่มีประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองตอบต่อความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดปัญหาและสนองตอบต่อความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตน

โคเฮน และอัฟฮอฟท์ (Cohen & Uphoff, 1980) เห็นว่าการมีส่วนร่วมมี 4 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประมวลผล ทุกขั้นตอนมีความสัมพันธ์ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมที่ขั้นตอนการตัดสินใจเป็นประการสำคัญ ซึ่งในแนวทางการมีส่วนร่วมนั้น มุ่งให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้มีบทบาทในทุกๆ เรื่อง ไม่ใช่ที่กำหนดให้ประชาชนปฏิบัติในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่จะคิด ซึ่งแนวความคิดนี้มีกรอบพื้นฐาน และวิเคราะห์การมีส่วนร่วมดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ การริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริการ และการประสานขอความช่วยเหลือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ทางวัตถุ ผลประโยชน์ทางด้านสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นการควบคุม ตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วม

ประสพสุข คีรินทร์ (2531) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจเพื่อปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารและการประสานขอความร่วมมือ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits)

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุประดับของการมีส่วนร่วมได้ว่า แบ่งออกได้ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน

6. องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยทั่วไปมีอยู่เกือบทุกกิจกรรมของสังคม แต่ที่มักถูกกล่าวถึงอยู่เสมอมีอยู่ 4 เรื่อง คือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง การมีส่วนร่วมในการประเมินผล กระทั่งสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมในการพัฒนา และการมีส่วนร่วมในการบริหาร ในแต่ละเรื่องยังเกิดการมีส่วนร่วมได้ในหลายลักษณะและหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับว่าจะสนใจพิจารณาในแง่มุมใด

เฉลิม เกิดโมลี (2543) ได้กำหนดเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 3 ประการ คือ

1. ต้องมีอิสรภาพ หมายถึง มีอิสระที่จะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ การเข้าร่วมต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ การถูกบังคับให้ร่วมไม่ว่าจะในรูปแบบใดไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

2. ต้องมีความสามารถ โดยประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมใด จะต้องมิลิทธิเท่าเทียมกับผู้เข้าร่วมคนอื่นๆ

3. ต้องมีความสามารถ ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายจะต้องมีความสามารถพอที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมนั้นๆ หมายความว่า ในบางกิจกรรมแม้จะกำหนดว่าผู้เข้าร่วมมีเสรีภาพและเสมอภาค แต่กิจกรรมที่กำหนดไว้มีความซับซ้อนเกินความสามารถของกลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมย่อมเกิดขึ้นไม่ได้

การกระทำให้บรรลุเงื่อนไขพื้นฐานดังกล่าว การมีส่วนร่วมจึงมีองค์ประกอบที่ชัดเจน ในการปฏิรูป 3 ประการ ดังนี้

1. ต้องมีวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายชัดเจน การให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมหนึ่งๆ จะต้องมีวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจดูว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

2. ต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบ และลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

3. ต้องมีบุคคล หรือกลุ่มเป้าหมายการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมายอย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปกลุ่มบุคคลเป้าหมายถูกจำกัดโดยกิจกรรมและวัตถุประสงค์

ของการมีส่วนร่วมอยู่ และโดยพื้นฐานจากข้อมูลข้างต้น สามารถสรุปองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมได้ว่าการมีส่วนร่วมนั้นต้องประกอบด้วย อิสรภาพ ความเสมอภาค และความสามารถ

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมจะประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ชัดเจนในการทำกิจกรรม และเป้าหมายที่ชัดเจนในการแบ่งหน้าที่การมีส่วนร่วมของกลุ่มบุคคลเพื่อภารกิจที่ว่าจะเป็นไปอย่างมีระบบ และสามารถจัดการแก้ไขปัญหาได้อย่างชัดเจน

การบริหารจัดการ

1. ความหมายของการบริหาร

อนันต์ เกตุวงศ์ (2523) ให้ความหมายของการบริหารว่า เป็นการประสานความพยายามของมนุษย์ อย่างน้อย 2 คนและทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดผลตามต้องการ

ไพบุลย์ ช่างเรียน (2532) ให้ความหมายการบริหารว่า หมายถึง ระบบที่ประกอบไปด้วยกระบวนการในการนำทรัพยากรทางการบริหารทั้งทางวัตถุและคนมาดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ดิน ปรัชญพฤทธิ (2535) มองการบริหารในลักษณะที่เป็นกระบวนการโดยหมายถึง กระบวนการนำเอาการตัดสินใจ และนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนการบริหารรัฐกิจ หมายถึง เกี่ยวข้องกับการนำเอานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ

บุญทัน ดอกไธสง (2537) ให้ความหมายว่า การบริหาร คือ การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล องค์กร หรือประเทศ หรือการจัดการเพื่อผลกำไรของทุกคนในองค์กร

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2545) แบ่งการบริหาร ตามวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งหน่วยงานไว้ 6 ส่วน ดังนี้

1. การบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐซึ่งเรียกว่าการบริหารรัฐกิจ (Public Administration) หรือการบริหารภาครัฐมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งคือ การให้บริการสาธารณะ (Public Services) ซึ่งครอบคลุมถึงการอำนวยความสะดวกการรักษาความสงบเรียบร้อย ตลอดจนการพัฒนาประชาชนและประเทศชาติ เป็นต้น การบริหารส่วนนี้เป็นการบริหารของหน่วยงานของภาครัฐ (Public Governmental Organization) ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เช่น การบริหารงานของหน่วยงานของสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง กรม หรือ

เทียบเท่า การบริหารงานของจังหวัดและอำเภอ การบริหารงานของหน่วยการบริหารท้องถิ่น หน่วยงานบริหารเมืองหลวง รวมตลอดทั้งการบริหารงานของหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น

2. การบริหารงานของหน่วยงานภาคธุรกิจ ซึ่งเรียกว่า การบริหารธุรกิจ (Business Administration) หรือการบริหารภาคเอกชนหรือการบริหารของหน่วยงานของเอกชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งเพื่อการแสวงหากำไร หรือการแสวงหากำไรสูงสุด (Maximum Profits) ในการทำธุรกิจ การค้าขาย การผลิตอุตสาหกรรม หรือให้บริการ เห็นตัวอย่างได้อย่างชัดเจนจากการบริหารงานของ บริษัท ห้างร้าน และห้างหุ้นส่วนทั้งหลาย

3. การบริหารของหน่วยงานที่ไม่สังกัดภาครัฐ (Non-Governmental Organization) ซึ่งเรียกย่อว่า หน่วยงาน เอ็นจีโอ (NGO) เป็นการบริหารงานของหน่วยงานที่ไม่แสวงหาผลกำไร (Non-profit Administration) มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง คือ การไม่แสวงหาผลกำไร (Non-profit) เช่น การบริหารของมูลนิธิ และสมาคม

4. การบริหารงานของหน่วยงานระหว่างประเทศ (International Organization) มีวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้ง คือ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น การบริหารงานของสหประชาชาติ (United Nations Organization) องค์การการค้าระหว่างประเทศ (World Trade Organization) และกลุ่มประเทศอาเซียน (ASEAN)

5. การบริหารงานขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ การบริหารงานขององค์กรส่วนนี้เกิดขึ้นหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2540) โดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีองค์กรตามรัฐธรรมนูญขึ้น เช่น การบริหารงานของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เป็นต้น องค์กรดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นหน่วยงานของรัฐเช่นกัน แต่มีลักษณะพิเศษ เช่น เกิดขึ้นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว และมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อปกป้องคุ้มครองและรักษาสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตลอดจนควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

6. การบริหารงานของหน่วยงานภาคประชาชน มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ และถูกเอารัดเอาเปรียบตลอดมา เช่น การบริหารงานของหน่วยงานของเกษตรกร กลุ่มผู้ใช้แรงงาน และกลุ่มผู้ให้บริการ

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2545) มีความเห็นว่า การบริหารในฐานะที่เป็นกระบวนการหรือกระบวนการบริหาร เกิดได้จากหลายแนวคิด เช่น โพสคอร์ต (POSD CoRB) เกิดจากแนวคิดของ ลูเทอร์ กุลลิค (Luther Gulick) และลินดอล เออร์วิค (Lyndall Urwick) ประกอบด้วย ขั้นตอน

การบริหาร 7 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบริหารงานบุคคล (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting)

เซอร์เบิร์ต เอ. ไชมอน (2490) กล่าวถึงการบริหารว่าหมายถึง กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

เฟรดเดอร์ริก ดับบลิว เทเลอร์ (2505) ให้ความหมายการบริหารไว้ว่า งานบริหารทุกอย่างจำเป็นต้องกระทำโดยมีหลักเกณฑ์ ซึ่งกำหนดจากการวิเคราะห์ศึกษาโดยรอบคอบ ทั้งนี้เพื่อให้มีวิธีที่ดีที่สุดในอนาคตที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตมากยิ่งขึ้นเพื่อประโยชน์สำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

แฮร์โรลด์ กูนต์ซ์ (2515) ให้ความหมายของการจัดการ หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลาย ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ เป็นอุปกรณ์การจัดการนั้น

ธงชัย สันติวงษ์ (2535) กล่าวถึงลักษณะของงานบริหารจัดการไว้ 3 ด้าน คือ

1. ในด้านที่เป็นผู้นำหรือหัวหน้างาน งานบริหารจัดการ หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำภายในองค์การ
2. ในด้านของภารกิจหรือสิ่งที่ต้องทำ งานบริหารจัดการ หมายถึง การจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์การ และการประสานกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน
3. ในด้านของความรับผิดชอบ งานบริหารจัดการ หมายถึง การต้องทำให้งานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยการอาศัยบุคคลต่าง ๆ เข้าด้วยกัน องค์การและการบริหาร

สมศักดิ์ คงเที่ยง (2542) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่าง ที่บุคคลร่วมกันกำหนดโดยใช้กระบวนการอย่างมีระบบ และให้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การบริหารและการบริหารจัดการ รวมทั้งคำอื่น ๆ อีก เป็นต้นว่า การปกครอง (Government) การบริหารการพัฒนา การจัดการ และการพัฒนา (Development) หรือแม้กระทั่งคำว่า การบริหารการบริการ (Service Administration) การบริหารจิตสำนึกหรือการบริหารความรู้จิตรู้ชอบ (Consciousness Administration) การบริหารคุณธรรม (Morality Administration) และการบริหารการเมือง (Politics Administration) ที่เป็นคำในอนาคตก็น่าจะนำมาใช้ได้ คำเหล่านี้ล้วนมีความหมายใกล้เคียงกัน ขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจในแต่ละยุคสมัยจะนำคำใดมาใช้โดยอาจมีจุดเน้นแตกต่างกันไปบ้าง อย่างไรก็ตาม ทุกคำที่กล่าวมานี้ เฉพาะในภาครัฐ

ล้วนหมายถึง 1) การดำเนินงาน การปฏิบัติงาน แนวทาง (Guideline) วิธีการ (Method) หรือมรรควิธี (Means) ใด ๆ 2) ที่หน่วยงานของรัฐ หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐนำมาใช้ในการบริหารราชการหรือปฏิบัติงาน 3) ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ 4) เพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทาง (End หรือ Goal) หรือการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม เช่น มีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทางเบื้องต้น (Primary Goal) คือ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการ หรือช่วยเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติราชการให้เป็นไปในทิศทางที่ดีกว่าเดิม หรือมีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทางสูงสุด (Ultimate Goal) คือ การพัฒนาประเทศที่ประเทศชาติและประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขอย่างยั่งยืน เป็นต้น และทุกคำดังกล่าวนี้ อาจมองในลักษณะที่เป็นกระบวนการ (Process)

แนวความคิดทฤษฎีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

คำว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นศัพท์บัญญัติที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) นำมาใช้อย่างเป็นทางการใน พ.ศ.2541 โดยให้มีความหมายตรงกับคำว่า Ecotourism ในภาษาอังกฤษ ศัพท์บัญญัตินี้ได้รับความเห็นชอบจากราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบัญญัติศัพท์แล้ว Ecotourism เป็นคำที่เกิดใหม่ในวงการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยนำคำ 2 คำมารวมกัน ได้แก่ eco และ tourism คำว่า eco แปลตามรูปศัพท์ว่า บ้านหรือที่อยู่อาศัย ส่วน tourism แปลว่า การท่องเที่ยว ecotourism จึงแปลว่า การท่องเที่ยวเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย หมายความว่า การท่องเที่ยวที่เน้นในด้านสิ่งแวดล้อมอันเป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตต่างๆ ทั้งพืช สัตว์ และมนุษย์ ส่วนคำว่า นิเวศ ซึ่งเป็นคำภาษาสันสกฤตที่นำมาใช้ในภาษาไทย ก็แปลว่า บ้านหรือที่อยู่อาศัยเช่นกัน (ดูพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน) ฉะนั้น การท่องเที่ยว เชิงนิเวศจึงเป็นศัพท์บัญญัติที่มีความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษอย่างเหมาะสม นอกจากคำว่า ecotourism แล้ว ยังมีคำอื่นๆที่มีความหมายใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้อง กันอีกหลายคำ ได้แก่ green tourism แปลว่า การท่องเที่ยว สีเขียว หมายถึง การท่องเที่ยวสถานที่ทางธรรมชาติ โดยสีเขียวเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ biotourism แปลว่า การท่องเที่ยวเชิงชีวภาพ ซึ่งหมายถึง การท่องเที่ยวที่เน้นการศึกษาสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติ และ agrotourism แปลว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นในด้านเกษตรกรรม เพื่อให้เรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของพืชผลไร่ นา และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร เพื่อขยายความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จะขอกล่าวถึงคำนิยามที่นักวิชาการได้ให้ไว้ในที่ต่างๆ ดังนี้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม แห่งประเทศไทย, 2539)

เซลบาลอส ลาตุเลียน (2534) อาจจะเป็นคนแรกที่ได้ให้คำจำกัดความของ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า “เป็นการท่องเที่ยว รูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยไม่ให้เกิดการรบกวนหรือทำลายภัยแก่ธรรมชาติ แต่มีวัตถุประสงค์ เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติ เหล่านั้น”

อลิซาเบท นู (2534) ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า “การท่องเที่ยวแบบอิงธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ อันเนื่องมาจากการมีเงินทุนสำหรับการปกป้องดูแลรักษาพื้นที่ มีการสร้างงานให้กับชุมชนหรือท้องถิ่น พร้อมทั้งให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม”

The Ecotourism Society (2534) ได้ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า “การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ด้วยความระมัดระวัง ไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ และในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น”

ราล์ฟ บักลีย์ (อ้างใน ไพฑูร พงสะบุตร, 2536) ให้คำนิยามสั้นๆว่า “การท่องเที่ยวที่อาศัยผลิตผลทางธรรมชาติ การจัดการที่ยั่งยืน และองค์ประกอบทางการศึกษา ซึ่งมีส่วนก่อให้เกิดการอนุรักษ์”

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2539) ให้คำนิยามว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง “การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อการศึกษา ชื่นชม และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม และชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ”

องค์การสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Program - UNEP) สมาคมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (E-co Tourism Society) และองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) ให้คำนิยามว่า “การท่องเที่ยวที่ไม่เป็นการรบกวนลักษณะทางธรรมชาติ มุ่งหวังในด้านการศึกษา มีความพอใจต่อทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ตามธรรมชาติ มีความเข้าใจต่อวัฒนธรรม ประวัติความเป็นมาของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยไม่เป็นการรบกวนต่อระบบนิเวศ ในขณะเดียวกันก็สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ ที่จะทำให้เกิดการอนุรักษ์ต่อทรัพยากรของประชากรในท้องถิ่น” (ไพฑูร พงสะบุตร, 2539)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวที่เน้นในเรื่องของการรักษาสภาพแวดล้อม ความสมดุลของธรรมชาติ การรักษาระบบนิเวศ รวมไปถึงวัฒนธรรมชีวิตความเป็นอยู่ที่ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ในสมัยก่อน

2. แนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (2551) ได้กล่าวถึงแนวคิด ที่เป็นพื้นฐาน หรือหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยสรุปได้ดังนี้

1. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ (Nature-based) รวมถึงแหล่ง วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identical or Unique) และ ทรงคุณค่าในพื้นที่นั้น

2. เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ (Responsibly Travel) และมีการจัดการ อย่างยั่งยืน (Sustainable Management) ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมก่อนข้างต่ำ (No or Low Impact) และช่วยส่งเสริมการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืนตลอดไป

3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning) และการให้การศึกษา (Education) เกี่ยวกับระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ความประทับใจ (Appreciation) และประสบการณ์ (Experience) ที่มีคุณค่า ซึ่งจะสร้างความตระหนัก และจิตสำนึกที่ถูกต้องทางด้านการอนุรักษ์ทั้งต่อนักท่องเที่ยวประชาชนท้องถิ่นตลอดจน ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

4. เป็นการท่องเที่ยวที่นำไปสู่การกระจายรายได้ ทั้งในระดับท้องถิ่นและ ระดับประเทศ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Involvement of local community or people participation) ในภาคบริการต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น (Local Benefit) มากกว่าการท่องเที่ยวที่เคยส่งเสริมกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่เรียกว่า Conventional Tourism

จากแนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องประกอบไปด้วย ผู้ท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งทุกฝ่ายล้วนได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว เพราะจะมุ่งเน้น ในเรื่องของการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ และการกระจายรายได้สู่ผู้ประกอบการ ซึ่งใน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นจะมีหลักการในการท่องเที่ยวดังนี้

หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2551)

1. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จะต้องหลีกเลี่ยงการสร้างผลกระทบทางด้านลบที่จะ ก่อให้เกิดความเสียหายหรือการทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

2. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยวได้ตระหนักถึง ความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อมและวัฒนธรรม

3. รายได้จากหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จะต้องนำไปสู่การอนุรักษ์ธรรมชาติ แวดล้อมและการจัดการเขตอนุรักษ์

4. ชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งท้องถิ่นที่อยู่ใกล้เคียง จะต้องเป็นผู้ได้รับประโยชน์ โดยตรงจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องเน้นความสำคัญของการวางแผนและการเจริญเติบโตของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเน้นการสร้างหลักประกันว่าจำนวนนักท่องเที่ยวจะต้องอยู่ภายในขอบเขตศักยภาพของการรองรับ (Carrying Capacity) ตามธรรมชาติของระบบนิเวศท้องถิ่น

6. รายได้ส่วนใหญ่จากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จะต้องอยู่กับประเทศผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้เอง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงเน้นการใช้ผลิตภัณฑ์และบริการของท้องถิ่นเป็นสำคัญ

7. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จะต้องให้ความสำคัญกับการใช้งานโครงสร้างพื้นฐานที่ได้รับการพัฒนาขึ้นบนฐานคิด ซึ่งเน้นความสำคัญของการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ลดการใช้น้ำมันเชื้อเพลิงอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นบ้านและจัดการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับธรรมชาติ แวดล้อมอย่างแท้จริง

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า หลักการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีประเด็นสำคัญ ดังนี้ จะต้องหลีกเลี่ยงการสร้างผลกระทบทางด้านลบที่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือการทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ จะต้องให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยว รายได้จากหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จะต้องนำไปสู่การอนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อมและการจัดการเขตอนุรักษ์ชุมชนท้องถิ่น

3. องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีองค์ประกอบสำคัญที่ควรพิจารณาอยู่ 3 ประการ คือ การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2551) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและระบบนิเวศ หากปัจจัยข้างต้นได้รับผลกระทบกระเทือนจากการใช้ประโยชน์ในรูปแบบใดก็ตาม โอกาสที่จะเกิดความเสื่อมโทรมหรือถูกทำลายจนด้อยคุณค่าไปก็มีอยู่สูง

องค์ประกอบที่ใช้ในการท่องเที่ยวแบ่งออกได้ 3 ประการ คือ

1. การให้ความรู้ความเข้าใจให้แก่นักท่องเที่ยว พร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกในการปกป้องรักษาธรรมชาติแวดล้อมระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งจำเป็น รวมถึงการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ให้กับราษฎรท้องถิ่น มัคคุเทศก์ และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดูแลรับผิดชอบ

แหล่งท่องเที่ยว นั้น ด้วยวิธีการสร้างจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นิยมใช้กันโดยทั่วไปได้แก่ การจัดทำโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติ เช่น การจัดตั้งศูนย์สื่อความหมายธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว การจัดเอกสารสิ่งพิมพ์ที่จำเป็นต่อการศึกษาเรียนรู้ การจัดนิทรรศการ/แผ่นป้ายบรรยายตามจุดท่องเที่ยวต่างๆ การจัดทำเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ รวมถึงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์และเจ้าหน้าที่ให้สามารถชี้แนะและอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติและนิเวศวิทยาของสิ่งต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวพบเห็น

2. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติในลักษณะต่างๆ ทั้งสภาพภูมิทัศน์ตามธรรมชาติ ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่ยากลำบากต่อการเดินทางและทำท่าย นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จึงต้องการการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติในแง่มุมต่างๆ ทั้งในระดับกว้างและระดับลึกซึ้ง ซึ่งเป็นเสมือนการเพิ่มพูนประสบการณ์และได้รับความพึงพอใจในการท่องเที่ยว

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่นในระยะยาว และขณะเดียวกันการท่องเที่ยวมีผลต่อการคงอยู่ของธรรมชาติแวดล้อม ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม และทำให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และลดการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติลง ซึ่งนับว่าเป็นวิธีการหนึ่งในการส่งเสริมการอนุรักษ์ ซึ่งมีความสำคัญต่อสังคมส่วนรวมระดับประเทศ

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่ยังดำรงไว้ซึ่งสภาพดั้งเดิมของระบบนิเวศ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ส่วนใหญ่ จึงมักปรากฏอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และอุทยานประวัติศาสตร์ เป็นต้น สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย กล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติว่าเป็นแหล่งที่มีจุดเด่นเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวและตัดขาดจากโลกภายนอก ซึ่งนักท่องเที่ยวจะไม่ได้สัมผัสที่บ้าน นอกจากนี้ ได้ให้ความหมายของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวว่าหมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวซึ่งหมายถึง พื้นที่ที่รองรับนักท่องเที่ยวพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจะมีทรัพยากรที่เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวความดึงดูดใจเหล่านั้น อาจเป็นความดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวประเภทใดประเภทหนึ่ง แต่อาจไม่เป็นที่ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวประเภทอื่น ดังนั้นสภาพทรัพยากรจึงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับตลาดการท่องเที่ยว นอกจากความดึงดูดใจในทรัพยากรแล้วในบางพื้นที่ยังมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ดังนั้น

ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว จึงหมายรวมถึงศักยภาพในการประกอบกิจกรรมของนักท่องเที่ยวด้วย โดยได้แบ่งแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Nature Destination) และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Destination) ซึ่งรวมเอาแหล่งท่องเที่ยว ศาสนา ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี (Historical, Archaeological and Regions Destination) และ แหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมและประเพณี (Art, Culture and Traditional Destinations) เข้าไว้ด้วยกัน

ขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงครอบคลุมองค์ประกอบหลัก 4 ด้านที่ ประกอบด้วย การพิจารณาด้านพื้นที่ท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้องและรูปแบบการจัดการ กล่าวคือ

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเนื่องเป็น ธรรมชาติเป็นหลัก มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและ ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับระบบนิเวศ

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ (Responsible Travel) ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม (No or Low Impact) มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึง การอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษและ ควบคุมการพัฒนา การท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อ กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) โดยมีการศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของ แหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึก ที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วม ของประชาชนและชุมชน ท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อ ท้องถิ่น ยกย่องคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่ง ท่องเที่ยวด้วย

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า หากมองการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็น อุตสาหกรรมบริการอย่างหนึ่ง แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวข้างต้นจัดได้ว่าเป็นวัตถุดิบเพื่อรองรับ การท่องเที่ยว และเป็นวัตถุดิบประเภทใช้แล้วไม่หมดไป หรือสูญหาย หากมีการควบคุมป้องกัน ด้วยการวางแผนอย่างเป็นระบบและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการสนับสนุน ให้แหล่งท่องเที่ยวยังประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืนโดยไม่เสื่อมโทรมลงไป ทั้งยังไม่ส่งผล กระทบต่อระบบนิเวศจนเกินขีดความสามารถของระบบที่จะรองรับได้ (Carrying Capacity) ใน ส่วนขององค์ประกอบทุกด้านของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศล้วนคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ

ให้คุ้มค่า และรักษาทรัพยากรที่เป็นของท้องถิ่นนั้นไว้เพื่อให้ทุกคนในท้องถิ่นเล็งเห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ที่ได้มาจากทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง

4. ลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2551)

4.1 เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและสัตว์ป่า

4.2 เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มุ่งให้คนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ และได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจให้มากที่สุด

4.3 เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีจุดสนใจหลักอย่างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และ/หรือวัฒนธรรมที่ยังคงความดั้งเดิม และบริสุทธิ์ ห่างไกลความเจริญแบบสังคมเมือง

4.4 เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวให้มีความสมดุลกับความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ลักษณะที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือ เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสัตว์ป่า มุ่งให้คนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ และได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจให้มากที่สุด มีจุดสนใจหลักอย่างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและมีการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว

5. การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อบริการให้แก่นักท่องเที่ยวเดินทางได้สะดวก ได้ความรู้และประสบการณ์ใหม่ โดยที่แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีคุณภาพ มีมาตรฐานในระดับสากล เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เน้นผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบ ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ต้องดำเนินการวางแผนพัฒนา จัดทำแผนงานและแผนปฏิบัติ เพื่อการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2551)

5.1 การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องมีการวางแผนปรับปรุงพัฒนากฎระเบียบระหว่างผู้ประกอบการ ภาครัฐบาล องค์กรพัฒนาเอกชนกับประชาชนท้องถิ่น องค์กรประกอบธุรกิจท่องเที่ยว จะต้องเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างเสมอภาคกัน

5.2 การให้การศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อประชาชนในท้องถิ่นทุกระดับ ให้มีการเรียนรู้เพิ่มพูนประสบการณ์ รู้วิธีการบริการ การฝึกอบรม/ดูงาน ให้เกิดความรู้ใหม่ๆทันเหตุการณ์เสมอ

5.3 การกำจัดของเสีย จะต้องมียระบบการกำจัดน้ำที่มีประสิทธิภาพ การบำบัดน้ำเสียก่อนทิ้งตามธรรมชาติ การกำจัดขยะและปฏิกูล ถือหลักใช้แล้วใช้ซ้ำ การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อีก (Reuse/Recycle) สำหรับของเสียจากห้องสุขาอาจใช้ระบบการทำให้เกิดสมวลชีวภาพ (Biogas)

5.4 การศึกษาวิเคราะห์ความอ่อนไหวของระบบนิเวศ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ และมรดกทางวัฒนธรรม และแหล่งโบราณคดี โบราณสถานต่างๆ แม้เป็นเพียงเนินดินร้าง ข่อม สะท้อนอดีตกาลที่ทรงคุณค่า ซึ่งสามารถศึกษาค้นคว้าถึงลักษณะการตั้งถิ่นฐานชุมชน โบราณได้

5.5 ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ควรสร้างห้องสุขา บริการตามระยะทางเดินห่างกัน อย่างน้อย 3 กิโลเมตรต่อหนึ่งห้อง ห้องสุขาต้องสะอาด คัดค่าบริการเพื่อเป็นค่าการจัดจ้าง แรงงานดูแล

5.6 การเดินทางเข้าชมสะดวก ทางเดินในแหล่งธรรมชาติที่เปราะบาง ควรทำทางเดินข้าม (Board Walk) คำนึงถึงความปลอดภัย มีระบบการสื่อความหมายที่ดี (แม้เดินเที่ยวคนเดียวก็ได้) รวมถึงการติดต่อสื่อสารระหว่างนักท่องเที่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อมีเหตุฉุกเฉิน ป้ายชี้ทาง ป้ายสื่อความหมายควรออกแบบใช้ได้ทนทาน

5.7 การรักษาสภาพของแหล่งท่องเที่ยว รักษาไว้ให้มีสภาพดั้งเดิมมากที่สุด และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี หรือสะอาดมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

5.8 การตรวจสอบผลกระทบ การประเมินศักยภาพในแหล่งท่องเที่ยว จะต้องกำหนดสถานภาพให้เหมาะสม โดยหารายละเอียด รวบรวมข้อมูลสภาพแวดล้อมในที่แห่งนั้นว่า ควรอยู่ในระดับไหน หาความสมดุลระหว่างความสามารถการรองรับของพื้นที่ กับความต้องการของนักท่องเที่ยว และการยอมรับของชุมชนท้องถิ่นต่อการพัฒนารวมทั้งนโยบายของรัฐบาล จะต้องมีความสัมพันธ์กัน เป้าหมายของการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องสอดคล้องจากฝ่ายบริหารทุกระดับ การจัดการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยว จะต้องคำนึงการลงทุน ต้นทุนของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมด้วย

5.9 การจัดการ การบริการ ควรคำนึงถึงระดับมาตรฐานสากล ปัจจุบันคือ ISO 9000/ISO 14000/ISO 18000 ด้วย

5.10 การศึกษาและสำรวจแหล่งพลังงาน เพื่อนำมาใช้ก่อประโยชน์มากที่สุด อาทิ พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานกระแสดม พลังงานความร้อนใต้พิภพ ควรใช้พลังงานจากธรรมชาติมากที่สุด หลีกเลี่ยงการใช้น้ำจากธรรมชาติให้คุ้มค่า หลีกเลี่ยงการใช้เครื่องปรับอากาศมากที่สุด

5.11 การจัดการสาธารณูปโภคพื้นฐาน ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถขอบเขตในการรองรับปริมาณนักท่องเที่ยว (จำนวนนักท่องเที่ยว) โดยใช้หลักการสภาพแวดล้อม ขีดความสามารถการรองรับทางกายภาพ (Physical Carrying Capacity) และขีดความสามารถการรองรับ

ทางสภาพแวดล้อม (Environmental Carrying Capacity) เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า ฯลฯ ต้องมีแผนการจัดการอย่างดีเพียงพอต่อการใช้

5.12 การออกแบบสิ่งก่อสร้างสิ่งบริการอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยว (ที่จอดรถ ที่พัก การเดินทาง ร้านอาหารเครื่องดื่ม ห้องสุขา) ต้องกลมกลืนกับธรรมชาติสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นไม่เป็นสิ่งแปลกปลอมเข้าไป อนึ่ง การก่อสร้างควรคำนึงถึงความสะดวกของคนพิการด้วย ควรหลีกเลี่ยงสิ่งต่างๆ เช่น การตัดต้นไม้เป็นสำคัญ ต้องคำนึงถึงกระแสน้ำ จะไม่ก่อให้เกิดการพังทลายและไม่กีดขวางเส้นทางเดินของสัตว์ป่า

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นต้องดำเนินการวางแผนพัฒนา จัดทำแผนงาน และแผนปฏิบัติ เพื่อดำเนินการตามขั้นตอน คือ การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว การให้การศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อประชาชนในท้องถิ่นทุกระดับ การกำจัดของเสีย การศึกษาวิเคราะห์ความอ่อนไหวของระบบนิเวศทั้งทรัพยากรธรรมชาติ และมรดกทางวัฒนธรรม และแหล่งโบราณคดี โบราณสถานต่างๆ ควรสร้างห้องสุขาบริการตามระยะทางเดินห่างกันอย่างน้อย 3 กิโลเมตรต่อหนึ่งห้อง การเดินทางเข้าชมสะดวก การรักษาสภาพของแหล่งท่องเที่ยว รักษาไว้ให้มีสภาพดั้งเดิมมากที่สุด และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น การตรวจสอบผลกระทบ การประเมินศักยภาพในแหล่งท่องเที่ยว จะต้องกำหนดสถานภาพให้เหมาะสม การจัดการ การบริการ ควรคำนึงถึงระดับมาตรฐานสากล การศึกษาและสำรวจแหล่งพลังงาน เพื่อนำมาใช้ประโยชน์มากที่สุด การจัดการสาธารณูปโภคพื้นฐานและการออกแบบสิ่งก่อสร้างสิ่งบริการอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยว ต้องกลมกลืนกับธรรมชาติ

6. บทบาทขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากร การบริการ การแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหรือให้ประชาชนมีผู้แทนเป็นคณะกรรมการร่วมในทุกระดับ

บทบาทหน้าที่ของประชาคมต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ประชาคม (Community) หรือกลุ่มประชาชนนับเป็นองค์กรเล็กที่สุดและมีบทบาทเป็นเจ้าของท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทต่อการบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวร่วมกัน (อุดม เชยกิจวงศ์, 2548) ดังนี้

1. ร่วมพิจารณากิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ กิจกรรมการท่องเที่ยวแต่ละประเภทที่มีอยู่ ดำเนินการอยู่นั้น ประชาคมจะต้องพิจารณาว่ายินดีให้มีกิจกรรมนั้นหรือไม่ เช่น กิจกรรมการเดินป่าชมพรรณไม้โดยใช้ช้างเป็นพาหนะนำชม เป็นต้น

2. ร่วมกำหนดแผน วิธีการและการจัดการจัดทำแผนพัฒนา แผนส่งเสริม แผนปฏิบัติการ แผนการตลาดและแผนประชาสัมพันธ์ (แผนเฉพาะกิจ แผนระยะสั้น แผนระยะกลาง แผนระยะยาว และวิสัยทัศน์) ประชาคมในท้องถิ่น ต้องมีส่วนร่วมประชุม กำหนดแผน กำหนด วิธีการจัดการ และร่วมดำเนินกิจกรรมในลักษณะหุ้นส่วนหรือสหกรณ์ด้วย

3. ร่วมได้รับผลประโยชน์ในการดำเนินการอย่างเสมอภาค การร่วมบริหารจัดการ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ย่อมมีรายได้สู่ท้องถิ่น การจัดการจะต้องแบ่งปันผลกำไรหรือรายได้อื่นๆ ให้กับผู้ร่วมดำเนินการตามสัดส่วนอย่างเสมอภาคและโปร่งใส

4. ร่วมประเมินผล แก้ไขปัญหา เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีคุณภาพ มีมาตรฐานในระดับสากล การดำเนินการทุกครั้งจะต้องมีการประเมินผล การวิเคราะห์ปัญหา การแก้ไขปัญหา การฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกัน ตลอดจนการสร้างระเบียบและ มาตรการร่วมกันเพื่อให้การทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ มีความคล่องตัว ประชาคมจะต้องเลือก ผู้แทนกลุ่มหนึ่ง คนหรือสองคนเพื่อทำหน้าที่ประสานและรองประสานเพื่อประสานงานและติดต่อกับ

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า บทบาทขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ คือ บทบาทหน้าที่ของประชาคมต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประกอบด้วย การร่วมพิจารณากิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ กิจกรรมการท่องเที่ยวแต่ละประเภท ร่วมกำหนด แผน วิธีการ และการจัดการ การจัดทำแผนพัฒนา แผนส่งเสริม แผนปฏิบัติการ แผนการตลาดและ การประชาสัมพันธ์ ร่วมได้รับผลประโยชน์ในการดำเนินการอย่างเสมอภาค และร่วมประเมินผล แก้ไขปัญหา เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีคุณภาพ

7. นโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เมื่อ พ.ศ. 2538 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ว่าจ้างสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ให้ทำการศึกษาโครงการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบาย การท่องเที่ยว เชิงนิเวศ และสถาบันดังกล่าวได้ทำรายงานชิ้นสุดท้ายเสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2540 ในรายงานได้มีการเสนอแนะนโยบายและกลยุทธ์ในการพัฒนาเพื่อเป็นแนวทางให้การท่องเที่ยว แห่งประเทศไทยนำไปพิจารณาดำเนินการต่อไป นโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่สถาบันวิจัย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยเสนอไว้ในรายงานมีดังนี้

1. ต้องมีการควบคุม ดูแล รักษา และจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้คงสภาพ เดิมแท้ไว้ให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงหรือลดเว้นการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่อ่อนไหว ง่ายต่อการถูกระทบ หรือพื้นตัวได้ยาก

2. ต้องคำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ มีการจัดกิจกรรมที่ เหมาะสม และปรับให้เกิดความสมดุลกับรูปแบบและกิจกรรมที่มีอยู่แต่เดิม

3. ต้องคำนึงถึงการพัฒนาด้านการให้การศึกษา สร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน มากกว่าการมุ่งเน้นความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ และการมีรายได้แต่เพียงอย่างเดียว

4. ต้องให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรในท้องถิ่น ในการจัดการทรัพยากร การบริการ การแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมของชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา หรือการให้ประชาชน มีตัวแทนเป็นคณะกรรมการร่วมในทุกระดับ

5. ให้องค์กรต่างๆกำหนดบทบาทที่ชัดเจนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และกำหนดวิธีการจัดการที่เหมาะสม

6. นำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้าสู่แผนพัฒนาระดับต่างๆอย่างมีความสำคัญ ได้แก่ แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนาภาค พร้อมทั้งให้มีการจัดสรรและกระจายงบประมาณอย่างทั่วถึง และเพียงพอ

7. สนับสนุนการศึกษาวิจัย และประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างรอบด้าน เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการ การแก้ไขปัญหา และการปรับปรุงแผนอย่างเป็นขั้นตอน

8. มีการใช้กฎหมายในการควบคุมดูแลและรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด โดยเน้นการแนะนำ ดักเตือน และการสร้างวินัยการท่องเที่ยวควบคู่ไปด้วย

9. จัดทำแนวทางปฏิบัติ หรือคู่มือการจัดการ ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างถูกต้อง

10. จัดให้มีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งในทางแนวดิ่งและแนวนอน โดยให้มีการประสานงานด้านข้อมูลข่าวสาร และการจัดการร่วมกันในทุกระดับ

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศให้ทุกคนในท้องถิ่นเล็งเห็นความสำคัญของทรัพยากรภายในท้องถิ่นของตนเอง และใช้ทรัพยากรนั้นๆให้เกิดประโยชน์มากที่สุด รวมทั้งให้ความรู้ ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แก่บุคคลภายในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย

8. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

ชุมชนเป็นฐานในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การมีส่วนร่วมของชุมชนจะยั่งยืนได้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

8.1 ความต้องการของชุมชน โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับชุมชนใดก็ตามจะต้องเกิดจากความสนใจและความต้องการของสมาชิกชุมชนเองเป็นหลัก มิใช่หน่วยงานของทางราชการหรือองค์การภาคเอกชนหรือใครก็ตามไปยึดเย็ดให้โดยที่ชุมชนไม่เต็มใจที่

รับโครงการไว้และมีส่วนร่วม อาจเพราะความเกรงใจ เกรงบารมีหรืออำนาจตามวิสัยธรรมชาติของชุมชนในชนบท

8.2 ความรู้และความตระหนักของชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญอีกตัวหนึ่งที่จะชี้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนจะยั่งยืนหรือไม่ ความรู้และความตระหนักนี้ รวมไปถึงแนวคิดและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนและศักยภาพ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน (ต้นทุนทางสังคม) และสภาพแวดล้อมธรรมชาติ (ต้นทุนทางธรรมชาติแวดล้อม) หากดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและความรู้อื่นๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการพัฒนาและการบริหารจัดการ

8.3 การได้รับการสนับสนุนจากภายนอก ชุมชนท้องถิ่นในชนบทส่วนใหญ่มักอยู่ในภาวะด้อยโอกาสในหลายเรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องความรู้และทักษะในการพัฒนาและการจัดการ ยิ่งเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นงานบริการที่ต้องมีมาตรฐานขั้นต่ำ เพราะมีการแข่งขันทางการตลาดแล้ว เป็นสิ่งที่ชุมชนท้องถิ่นไม่คุ้นเคย ก็เป็นสาเหตุทำให้เกิดความท้อแท้และไม่สามารถดำเนินการต่างๆ ตามความตั้งใจได้ ตรงจุดนี้หน่วยงานภาครัฐ หรือภาคเอกชนรวมทั้ง NGOs หรือผู้รู้ต่างๆ จะต้องเข้ามาสนับสนุนหรือช่วยเหลือ สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนดังกล่าว ในข้อ 2 อย่างจริงจังและต่อเนื่อง พร้อมสร้างภูมิคุ้มกันด้านทุนต่ออิทธิพลต่างๆ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่มีผลมาจากการท่องเที่ยวด้วย

8.4 การตัดสินใจและการแบ่งปันประโยชน์ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นจะต้องพัฒนาให้รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการคิด การปฏิบัติ การแก้ไขปัญหา และการติดตามประเมินผลแบบครบวงจร ไม่ใช่ผู้นำหรือกลุ่มผู้นำท้องถิ่นดำเนินการเองทั้งหมด และที่สำคัญจะต้องมีกลไกและระบบการแบ่งปันรายได้หรือประโยชน์อื่นๆ อันเกิดจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นธรรมและความโปร่งใส โดยเฉพาะประเด็นหลังนี้มักจะพบว่า เป็นสาเหตุของความไม่ยั่งยืนในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นค่อนข้างสูงทีเดียว

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ดังนี้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการมีส่วนร่วมของชุมชน บุคคลในชุมชนทุกคนจะต้องมีความสนใจที่จะพัฒนาท้องถิ่นตนเอง และมีการสนับสนุนจากภายนอก ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนด้วย และทั้งนี้บุคคลในชุมชนก็ต้องเกิดความรัก ห่วงแหนในทรัพยากรท้องถิ่นของตนเองด้วย

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยได้เสนอกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควบคู่ไปกับนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้เป็นแนวทางที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นำไปพิจารณาดำเนินการด้วยเช่นกัน โดยแบ่ง กลยุทธ์ออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้ (ไพฑูรย์ พงสะบุตร, 2536)

1. กลยุทธ์ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยวิธีการที่สำคัญ คือ การสงวนรักษา ฟื้นฟู ควบคุมดูแลทรัพยากรในระบบนิเวศให้คงสภาพไว้ เพื่อสามารถนำมาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้นานที่สุด หรือตลอดไปและการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวจำเป็นต้องได้รับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย โดยป้องกันและลดสาเหตุที่อาจทำให้เกิดปัญหามลพิษ โดยเจ้าของพื้นที่และผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้แก่ ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว สถาบันต่างๆ ในสังคม องค์กรประชาชน และประชาชนในท้องถิ่น ต้องร่วมมือกันในการอนุรักษ์ รักษาสภาพ ไม่ทำลายหรือสร้าง ความเสียหายแก่ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

2. กลยุทธ์ด้านการจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว มีวิธีการที่สำคัญ คือ มีความเข้มงวดในการรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและทางสังคม โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริการการท่องเที่ยว นั้น จะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม และมีความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เส้นทางคมนาคมเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว เส้นทางศึกษาธรรมชาติ การบริการที่พัก การบริการอาหารและเครื่องดื่ม

3. กลยุทธ์ด้านการศึกษาและสื่อความหมายธรรมชาติ ประกอบด้วยวิธีการที่สำคัญ คือ การเป็นสื่อกลางทางการศึกษาและการเรียนรู้ด้านระบบนิเวศของนักท่องเที่ยว เพื่อที่จะสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม และมีการให้ข้อมูลก่อนการท่องเที่ยว การศึกษาระหว่างการท่องเที่ยว รวมทั้งการให้การศึกษาเพิ่มเติมในภายหลังด้วย ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง และได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ เช่น การสื่อความหมายธรรมชาติ การฝึกอบรม การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง ภูมิศึกษา การเล่นเกม บทบาทสมมติ การอภิปราย

4. กลยุทธ์ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ประกอบด้วยวิธีการที่สำคัญ คือ ให้ความสำคัญแก่ประชาชนในท้องถิ่น ในด้านที่จะมีบทบาทในการกำกับดูแลและควบคุมการท่องเที่ยวได้มากขึ้น และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี รวมไปถึงการส่งเสริมให้ชุมชนพัฒนาตนเองเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชน และระหว่างชุมชนกับเอกชน

ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น ร่วมพัฒนาจุดขายต่างๆ ได้แก่ ที่พักอาศัย ภัตตาคาร การนำเสนอลูกค้านักเดินทางวัฒนธรรม ศิลปะและประเพณีต่างๆที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว

5. กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการตลาดและบริการนำเที่ยว ประกอบด้วยวิธีการที่สำคัญ คือ การจัดให้เกิดความสมดุลระหว่างความสามารถในการรองรับของพื้นที่ กับปริมาณนักท่องเที่ยว เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นทรัพยากรที่มีความอ่อนไหว อาจได้รับผลกระทบได้ง่าย หากมีนักท่องเที่ยวมากเกินไป การมุ่งส่งเสริมให้พัฒนาเป็นตลาดที่มีคุณภาพ ไม่ใช่พยายามเพิ่มปริมาณของนักท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว เพื่อให้มีการจัดบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ โดยให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และควบคุมพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวให้อยู่ในกรอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

6. กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการลงทุน มีวิธีการที่สำคัญ คือ รัฐบาลกลางและหน่วยงานของรัฐจะต้องมีส่วนสนับสนุนอย่างแข็งขัน ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริการ โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นมากขึ้น

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า กลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยว นั้น ได้กำหนดขึ้นมาเพื่อให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ตรงกัน ก่อให้เกิดการรักษา อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งได้รับความรู้ในเรื่องระบบนิเวศ การกำกับดูแลของคนในท้องถิ่นให้เกิดการวางแผนในทรัพยากรในท้องถิ่น รวมไปถึงการได้รับประโยชน์จากการจากการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น

ผู้ประกอบการ

ในตลาดน้ำอัมพวา มีผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจส่วนใหญ่จะเป็นธุรกิจขนาดเล็ก ซึ่งในการวิจัยนั้นจะแบ่งกลุ่มผู้ประกอบการออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มผู้ประกอบการอาหารและเครื่องดื่ม
2. กลุ่มผู้ประกอบการโฮมสเตย์
3. กลุ่มผู้ประกอบการเรือชมหิ่งห้อย
4. กลุ่มผู้ประกอบการขายของที่ระลึก
5. กลุ่มผู้ประกอบการหัตถกรรมท้องถิ่น

ผู้ประกอบการในตลาดน้ำอัมพวาที่ประกอบธุรกิจส่วนใหญ่จะเป็นธุรกิจขนาดเล็ก ซึ่งอยู่ในกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) หมายถึง กิจการที่ประกอบธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมครอบคลุมกิจการ 4 กลุ่ม คือ กลุ่มการผลิตภาคเกษตรกรรม กลุ่มการผลิตภาคอุตสาหกรรม กลุ่มบริการ และกลุ่มการค้า (สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม, 2544)

ธุรกิจ SME หรือวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม นับว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในหลาย ๆ ด้าน เป็นแหล่งจ้างงานขนาดใหญ่ของประเทศ เนื่องจากครอบคลุมเกือบทุกภาคอุตสาหกรรม จำนวนกิจการกว่าร้อยละ 90 ของธุรกิจในประเทศ จัดเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จากข้อมูลในการสำรวจสถานประกอบการของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า มีวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ถึง 854,064 ราย โดยเป็นกิจการค้าปลีกมากที่สุด คิดเป็นสัดส่วน 30.4% รองลงมาได้แก่ อุตสาหกรรมการผลิต 18.4% การบริการ 16.6% ภัตตาคาร และโรงแรม 9.6% ค้าส่ง 3.2% และอื่น ๆ 20.7% ทั้งนี้ จากจำนวนโรงงานที่จดทะเบียนอย่างเป็นทางการ กับกระทรวงอุตสาหกรรมมีจำนวนโรงงาน 128,304 แห่ง เป็นโรงงานที่ประกอบวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 98 และมีการจ้างงานรวมกันแล้วคิดเป็นสัดส่วนมากกว่า ร้อยละ 70 ของการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรม โดยวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมส่วนใหญ่ใช้ทรัพยากรในประเทศเป็นวัตถุดิบในการผลิต เป็นการสนับสนุนมูลค่าของผลิตภัณฑ์ในประเทศ ซึ่งปีหนึ่งวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมกันสามารถสร้างผลผลิตมวลรวมของประเทศได้กว่า 60% และเป็นแหล่งธุรกิจที่สร้างรายได้ให้ประเทศจากการส่งออกสินค้าไปจำหน่ายต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ดังนั้นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จึงเป็นแหล่งรองรับแรงงานจำนวนมากเข้าสู่กระบวนการผลิตเป็นแหล่งใช้ทรัพยากรของประเทศในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับระบบเศรษฐกิจและภายใต้ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม กลับมีความคล่องตัวสูงในการปรับตัวได้ดีกว่าธุรกิจขนาดใหญ่ และกลายเป็นผู้มีบทบาทในการช่วยลดความเสี่ยงของระบบเศรษฐกิจ ด้วยการเชื่อมโยงการผลิตกับผู้ผลิตรายใหญ่ในลักษณะของการรับช่วงผลิต และที่สำคัญวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นเหมือนจุดกำเนิดของผู้ประกอบการใหม่ที่สำคัญยิ่งสำหรับการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต

จากการศึกษาพบว่า สาเหตุสำคัญที่ SME ทำให้เกิดประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมดังนี้ (สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม, 2544)

SME เป็นแหล่งรองรับการจ้างงานขนาดใหญ่และกระจายอยู่ทั่วประเทศ ทั้งนี้เพราะวิสาหกิจต่าง ๆ ได้เกิดอยู่ในทุกชุมชนที่มีประชากรอาศัยอยู่กันเป็นหมู่เหล่า ในปี พ.ศ. 2542 มีการประมาณการว่า SME สามารถรองรับในการจ้างงานได้ถึง 4.5 ล้านคน

SME สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มในตัวสินค้ารวมทั้งยังทำรายได้นำเงินตราต่างประเทศจากการส่งออก และยังสามารถผลิตสินค้าเพื่อทดแทนการนำเข้า อันทำให้ประเทศสามารถประหยัดเงินตราต่างประเทศได้จำนวนมากในแต่ละปี

SME เป็นแหล่งสร้างเสริมประสบการณ์บริการแก่ผู้ประกอบการ โดยเฉพาะผู้เริ่มต้นธุรกิจใหม่หรือนักลงทุนหน้าใหม่ จากธุรกิจเล็ก ๆ และพัฒนาจนเติบโตในที่สุด

SME เป็นหน่วยผลิตที่สนับสนุนและเชื่อมโยงไปสู่กิจการต่าง ๆ โดยเฉพาะกิจการขนาดใหญ่ ขนาดกลางและหรือกิจการขนาดย่อมด้วยตนเองในรูปแบบของการผลิตเป็นสินค้าวัตถุดิบขั้นต้น ขั้นกลาง ด้วยวิธีการว่าจ้างผลิต หรือการรับช่วงการผลิต (Subcontracting)

SME เป็นการเชื่อมโยงระหว่างภาคการผลิตที่เกี่ยวข้องกัน เช่น ภาคการเกษตร ภาคการบริการขนส่ง ภาคการก่อสร้าง ภาคการค้าส่ง-ค้าปลีก การเกิดขึ้นของ SME ตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศเท่ากับเป็นการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค อันเป็นส่วนหนึ่งของการกระจายรายได้ที่ดีทางหนึ่ง

ในการทำธุรกิจ SME นั้นพบว่าเกิดข้อจำกัดในการประกอบธุรกิจซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากในการได้ประโยชน์จากกิจการที่ได้สร้างขึ้น ซึ่งปัญหาและข้อจำกัดเกิดขึ้นได้ดังนี้

1. ปัญหาด้านการตลาด SME ส่วนใหญ่มักตอบสนองความต้องการของตลาดในท้องถิ่น หรือตลาดภายในประเทศ ซึ่งยังขาดความรู้ความสามารถในด้านการตลาดในวงกว้าง โดยเฉพาะตลาดต่างประเทศ ขณะเดียวกันความสะดวกรวดเร็วในการคมนาคมขนส่งตลอดจนการเปิดเสรีทางการค้า ทำให้วิสาหกิจขนาดใหญ่ รวมทั้งสินค้าจากต่างประเทศเข้ามาแข่งขันกับสินค้าในท้องถิ่นหรือในประเทศที่ผลิตโดยกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมากขึ้น

2. ขาดแคลนเงินทุน SME มักประสบปัญหาการขอกู้เงินจากสถาบันการเงิน เพื่อมาลงทุนหรือขยายการลงทุนหรือเป็นเงินทุนหมุนเวียน ทั้งนี้เนื่องจากไม่มีการทำบัญชีอย่างเป็นระบบ และขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้ทำให้ต้องพึ่งพาเงินกู้นอกระบบ และต้องจ่ายดอกเบี้ยในอัตราที่สูง

3. ปัญหาด้านแรงงาน แรงงานที่ทำงานใน SME จะมีปัญหาการเข้าออกสูง กล่าวคือเมื่อมีฝีมือและมีความชำนาญมากขึ้นก็จะย้ายออกไปทำงานในโรงงานขนาดใหญ่ที่มีระบบและผลตอบแทนที่ดีกว่า จึงทำให้คุณภาพของแรงงานไม่สม่ำเสมอ การพัฒนาไม่ต่อเนื่องส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการผลิตและคุณภาพสินค้า

4. ปัญหาข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีการผลิต โดยทั่วไป SME มักใช้เทคนิคการผลิตไม่ซับซ้อนเนื่องจากการลงทุนต่ำและผู้ประกอบการ/พนักงานขาดความรู้พื้นฐานที่รองรับเทคนิควิชาที่ทันสมัย จึงทำให้ขาดการพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานที่ดี

5. ข้อจำกัดด้านการจัดการ SME มักขาดความรู้ในการจัดการหรือการบริหารที่มีระบบ ใช้ประสบการณ์จากการเรียนรู้ โดยเรียนถูกเรียนผิดเป็นหลักอาศัยบุคคลในครอบครัวหรือญาติพี่น้องมาช่วยงานการบริหารภายในลักษณะนี้แม้จะมีข้อดีในเรื่องการดูแลที่ทั่วถึง (หากธุรกิจไม่ใหญ่นัก) แต่เมื่อกิจการเริ่มขยายตัวหากไม่ปรับปรุงการบริหารจัดการให้มีระบบก็จะเกิดปัญหาเกิดขึ้นได้

6. ปัญหาการเข้าถึงบริการการส่งเสริมของรัฐ SME จำนวนมากเป็นการจัดตั้งกิจการที่มีรูปแบบไม่เป็นทางการ เช่น ผลิตตามบ้าน ผลิตในลักษณะโรงงานห้องแถวไม่มีการจดทะเบียน

โรงงาน ทะเบียนพาณิชย์ หรือทะเบียนการค้า ดังนั้นกิจการโรงงานเหล่านี้ จึงค่อนข้างปิดตัวเองในการเข้ามาใช้บริการของรัฐ เนื่องจากปฏิบัติไม่ค่อยถูกต้องเกี่ยวกับการเสียภาษี การรักษาสภาพสิ่งแวดล้อม หรือรักษาความปลอดภัยที่กำหนดตามกฎหมาย นอกจากนี้ในเรื่องการส่งเสริมการลงทุนก็เช่นเดียวกัน แม้ว่ารัฐจะได้ลดเงื่อนไขขนาดเงินทุนและการจ้างงาน เพื่อดึงใจให้ SME เพียง 8.1 % เท่านั้น ที่มีโอกาสได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากรัฐ

7. ปัญหาข้อจำกัดด้านบริการส่งเสริมพัฒนาขององค์การภาครัฐและเอกชน การส่งเสริมพัฒนา SME ที่ผ่านมาได้ดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย หอการค้าไทย สมาคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ตลอดจนสมาคมการค้าและอุตสาหกรรมต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมมีจำนวนมากและกระจายอยู่ทั่วประเทศ ประกอบกับข้อจำกัดของหน่วยงานดังกล่าว เช่น ในเรื่องบุคลากร งบประมาณ จำนวนสำนักงาน สาขามิภาคการให้บริการส่งเสริมสนับสนุนด้านต่าง ๆ จึงไม่อาจสนองตอบได้ทั่วถึงและเพียงพอ

8. ปัญหาข้อจำกัดในการรับรู้ข่าวสารข้อมูล เนื่องจากปัญหาและข้อจำกัดต่าง ๆ ข้างต้น SME โดยทั่วไปจึงค่อนข้างมีจุดอ่อนในการรับรู้ข่าวสารด้านต่าง ๆ เช่น นโยบายและมาตรการของรัฐ ข้อมูลข่าวสารด้านการตลาด ฯลฯ

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า วิสาหกิจขนาดกลางหรือขนาดย่อม (SME) มีผู้ประกอบการในประเทศไทยอยู่เป็นจำนวนมาก สามารถสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้ประกอบการและประเทศเป็นจำนวนมาก ซึ่งในชุมชนอัมพวาที่ล้วนมีผู้ประกอบการขนาดเล็กอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งปัญหาหรือข้อจำกัดของการประกอบธุรกิจนั้น มีอยู่หลายด้าน เช่น ด้านการตลาดซึ่งขาดความรู้ความเข้าใจ ด้านแรงงาน การใช้ฝีมือความชำนาญ และด้านเทคโนโลยีการผลิต ขาดการพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

กลไกภาครัฐ

ปัจจุบันมีหน่วยงานภาครัฐและองค์การมหาชนหลายแห่งที่เริ่มมีบทบาทหน้าที่และให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการดำเนินงานทั้งในระดับนโยบายและปฏิบัติ รวมทั้งการให้บริการด้านโครงสร้างและปัจจัยพื้นฐานในการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ แต่หน่วยงานเหล่านี้ยังคงแยกส่วนกันทำงานเนื่องจากขาดการมองภาพร่วมกัน โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาในมิติต่างๆ ดังนี้

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)

ประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็นโอกาส และข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมพร้อมของคนและระบบให้สามารถปรับตัวพร้อม รับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต และแสวงหาผลประโยชน์อย่างรู้เท่าทันโลกาภิวัตน์ และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่เกี่ยวข้องกับด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มีดังนี้

1.1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ให้มีความสำคัญกับ

1.1.1 การรักษาฐานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศ เพื่อรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ โดยพัฒนาระบบฐานข้อมูล และสร้างองค์ความรู้ ส่งเสริมสิทธิชุมชน และการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร ตลอดจนพัฒนาระบบการจัดการร่วมเพื่ออนุรักษ์ และฟื้นฟูธรรมชาติ โดยให้ความสำคัญกับการกำหนดเขตและการจัดการเชิงพื้นที่ภายใต้การจัดทำข้อตกลงกับชุมชนท้องถิ่นในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ ทรัพยากรทะเล และชายฝั่ง ทรัพยากรแร่ รวมถึงการมีมาตรการหยุดใช้ทรัพยากรที่สำคัญที่สุดที่ถูกทำลายสูงเป็นชั่วคราว และการสร้างกลไกปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี รวมทั้งการพัฒนาระบบการจัดการและการป้องกันภัยพิบัติ

1.1.2 การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการปรับแบบแผนการผลิตและพฤติกรรมบริโภคไปสู่การผลิต และการบริโภคที่ยั่งยืน เพื่อลดผลกระทบต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดนโยบายสาธารณะและใช้กลไกทางเศรษฐศาสตร์ทั้งด้านการเงิน และการคลังรวมทั้งการสร้างตลาดสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการเพื่อลดมลพิษและควบคุมกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต โดยผลักดันให้เกิดระบบประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ ระบบประเมินผลกระทบทางสังคมและสุขภาพใน โครงการพัฒนาของรัฐ หรือที่รัฐอนุมัติให้ออกชนดำเนินการควบคู่กับการยกระดับขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีกลไกกำหนดจุดยืนต่อพันธกรณีและข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม

1.1.3 การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางสำคัญ เริ่มจากองค์ความรู้และสร้างภูมิคุ้มกัน การคุ้มครองทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพจากการคุกคามภายนอก โดยเฉพาะจากพันธกรณีระหว่างประเทศสร้างระบบการคุ้มครองสิทธิชุมชน และการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม

ส่งเสริมการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพในการสร้างความมั่นคงของภาคเศรษฐกิจท้องถิ่นและชุมชน รวมทั้งพัฒนาขีดความสามารถและสร้างนวัตกรรมจากทรัพยากรชีวภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศ

1.2 เป้าหมายการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

1.2.1 รักษาความสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ ให้มีพื้นที่ป่าไม้ไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 33 และต้องเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 18 ของพื้นที่ประเทศ รวมทั้งรักษาพื้นที่ทำการเกษตรในเขตชลประทานไว้ไม่น้อยกว่า 31,000,000 ไร่

1.2.2 รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมต่อการดำรงคุณภาพชีวิตที่ดีและไม่เป็นภัยคุกคามต่อระบบนิเวศ ตลอดจนคุณภาพชีวิตของคนไทย

1.2.3 มีระบบฐานข้อมูล ฯ 1 ระบบ

1.2.4 เกิดเครือข่ายชุมชนพึ่งตนเอง ไม่น้อยกว่า 1,500 ชุมชน

1.3 แนวทางการพัฒนา

1.3.1 การรักษาฐานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศ

- 1) พัฒนาระบบฐานข้อมูลและสร้างองค์ความรู้
- 2) ส่งเสริมสิทธิชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร
- 3) พัฒนาระบบการจัดการร่วมเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูธรรมชาติ

1.3.2 การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

1) การจัดองค์ความรู้และสร้างภูมิคุ้มกัน

2) ส่งเสริมการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพในการสร้างความมั่นคงของภาคเศรษฐกิจท้องถิ่นและชุมชน

3) พัฒนาขีดความสามารถและสร้างนวัตกรรมจากทรัพยากรชีวภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศ

4) จัดให้มีหลักเกณฑ์และมาตรการควบคุมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ให้อยู่ภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ การสร้างคุณค่าการท่องเที่ยวในเชิงคุณภาพมากกว่าการเพิ่มประสิทธิภาพนักท่องเที่ยว

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 นั้นจะมุ่งเน้นในเรื่องของการรักษาทรัพยากรของประเทศให้คงอยู่ และมีการปลูกฝังในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อรักษาสมดุลของธรรมชาติ และยังใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดการพัฒนา รายได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนอีกด้วย แม้ว่าปัจจุบันรัฐบาลจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ และหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเริ่มตระหนักถึงความสำคัญและขับเคลื่อน

การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในสาขาต่างๆ ตามหน้าที่แล้วก็ตาม หากแต่ยังขาดการกำหนดยุทธศาสตร์ และแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศอย่างเป็นองค์รวม ที่จะใช้เป็นแผนที่นำทางการพัฒนาสำหรับการดำเนินงานขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาที่มุ่งส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในทุกมิติ ซึ่งครอบคลุมไปถึงสังคมและคนที่มีความสร้างสรรค์ด้วยแล้ว

2. กรอบแนวคิดในการจัดหาแผนยุทธศาสตร์สู่วิฤตและมาตรการกระตุ้นการท่องเที่ยว พ.ศ. 2552 – 2555

ในช่วงที่ผ่านมาภาคการท่องเที่ยวของประเทศได้รับผลกระทบจากปัจจัยลบต่างๆ ทั้งจากวิกฤตเศรษฐกิจโลก ปัญหาความไม่สงบทางการเมือง และการแพร่ระบาดของโรคต่างๆ ซึ่งรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับภาคการท่องเที่ยวของประเทศ โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2552 ประกาศให้การท่องเที่ยวเป็นวาระแห่งชาติ (National Agenda) เพื่อให้ทุกฝ่ายได้ใช้ความพยายามทุกรูปแบบในการช่วยกันผลักดันให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศกลับฟื้นตัวได้ในเวลาอันรวดเร็วที่สุดด้วยเหตุผลดังกล่าว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา จึงได้จัดหาแผนยุทธศาสตร์และมาตรการกระตุ้น การท่องเที่ยวปี 2552 – 2555 ซึ่งมีกลยุทธ์ดังนี้

- 2.1 การกระตุ้นและฟื้นฟูภาคการท่องเที่ยวของประเทศ
- 2.2 ขอบเขตครอบคลุมทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
- 2.3 คำนึงถึงปัจจัยสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการกระตุ้นและฟื้นฟู ภาคการท่องเที่ยว

ของประเทศ

2.4 เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์ฯ เพื่อให้เกิดการยอมรับและนำไปใช้ประโยชน์ในทางปฏิบัติ

ซึ่งในการพัฒนานั้นมีโครงสร้างแผนยุทธศาสตร์ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว (Infrastructure & Logistics)

- 1.1 กลยุทธ์การพัฒนาและปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การคมนาคม ขนส่ง ปัจจัยพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว
- 1.2 กลยุทธ์การพัฒนาเครือข่ายการสื่อสาร โทรคมนาคม และระบบสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว
- 1.3 กลยุทธ์สร้างโครงข่ายเส้นทางคมนาคมและระบบเชื่อมโยงการเดินทางท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านและในภูมิภาค

2. ยุทธศาสตร์การสร้างสรรค์กิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยว

2.1 กลยุทธ์การสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ความหลากหลายเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวโดยอาศัยการสร้างนวัตกรรมและมูลค่าเพิ่ม

2.2 กลยุทธ์การสร้างโอกาสและแรงจูงใจเพื่อพัฒนาการค้า การลงทุนด้านการท่องเที่ยว

2.3 กลยุทธ์การสร้างพันธมิตรและขยายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านและในภูมิภาค

3. ยุทธศาสตร์การฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน

3.1 กลยุทธ์การฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับคุณภาพและมาตรฐาน

3.2 กลยุทธ์การยกระดับคุณภาพของธุรกิจ และการให้บริการท่องเที่ยวสู่ความเป็นมาตรฐานสากล

3.3 กลยุทธ์การสร้างโครงข่ายการท่องเที่ยวระดับชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว

4. ยุทธศาสตร์การป้องกันและรักษาความปลอดภัยเพื่อสร้างความเชื่อมั่นทางการท่องเที่ยว (Safety & Security)

4.1 กลยุทธ์การป้องกันและรักษาความปลอดภัยทางการท่องเที่ยว

4.2 กลยุทธ์การสร้างและพัฒนากลไกในการบริหารจัดการการป้องกันและรักษาความปลอดภัยทางการท่องเที่ยว

5. ยุทธศาสตร์เสริมสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้มีขีดความสามารถในการแข่งขัน

5.1 กลยุทธ์เร่งพัฒนาศักยภาพแรงงานวิชาชีพและบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเพื่อสร้างอาชีพและรายได้

5.2 กลยุทธ์เสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้กับบุคลากรด้านการท่องเที่ยว

5.3 กลยุทธ์การส่งเสริมให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานด้านการท่องเที่ยว

6. ยุทธศาสตร์การฟื้นฟูภาพลักษณ์และยกระดับความเชื่อมั่น ด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย

6.1 กลยุทธ์สร้างและเผยแพร่ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวและยกระดับความเชื่อมั่นให้นักท่องเที่ยว

6.2 กลยุทธ์สร้างสภาพแวดล้อมและพัฒนาระบบสนับสนุนการตลาด
ท่องเที่ยว

7. ยุทธศาสตร์กระตุ้นการเดินทางท่องเที่ยวและสร้างรายได้เข้าประเทศจาก
นักท่องเที่ยวต่างชาติ

7.1 กลยุทธ์เร่งกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวมาประเทศไทย ทั้งกลุ่ม
ตลาดเก่าและแสวงหาดตลาดใหม่ เพื่อสร้างรายได้เข้าประเทศจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ

7.2 กลยุทธ์สร้างการรับรู้และเข้าหานักท่องเที่ยวให้มากที่สุด เพื่อเพิ่มมูลค่า
ให้กับสินค้าการท่องเที่ยว

**3. การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2552-2555 ตามแนวคิดกลุ่มคลัสเตอร์ ด้าน
การท่องเที่ยว และแผนการตลาดในการท่องเที่ยว**

ในการพัฒนานั้นจะแบ่งพื้นที่ภายในประเทศออกเป็น 14 โซน โดยจังหวัด
สมุทรสงครามนั้น ได้ถูกแบ่งเป็นเขตพัฒนาของกลุ่มท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำภาคกลาง ซึ่งได้แก่
จังหวัดชัยนาท จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดอ่างทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดลพบุรี จังหวัด
สุพรรณบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัด
สมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดราชบุรี และจังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งในในพื้นที่ลุ่ม
ภาคกลาง มีแม่น้ำหลายสายไหลผ่าน และก่อให้เกิดวัฒนธรรมประเพณี และภูมิทัศน์อันโดดเด่น
สามารถพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวตลอดลำน้ำ เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผลิตภัณฑ์
จากภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวกับแหล่งผลิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และ
สนับสนุนแหล่งที่พักในลักษณะของโฮมสเตย์ โดยในการสร้างแผนนี้ขึ้นมามีส่วนในการสร้าง
แผนการตลาดการท่องเที่ยวปี 2554 ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

กลยุทธ์แผนการตลาดการท่องเที่ยวปี 2552

1. ปีท่องเที่ยวไทย

2. สร้างความเข้มแข็งให้แบรนด์ประเทศไทย

3. ขยายฐานตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพ

4. เสริมสร้างศักยภาพและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

4.1 พัฒนาศูนย์ปฏิบัติการวางแผนการท่องเที่ยวและศูนย์ปฏิบัติการในภาวะ
วิกฤต (สวก.)

4.2 ส่งเสริมการตลาดและศูนย์ข้อมูลอัจฉริยะออนไลน์

5. ผนวกให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างรู้ค่า รักษาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่ง ได้แก่ Green Hearts, Green Attractions, Green Activities, Green (Plus+), Green Services, Green Communities, Green Logistics เป็นต้น

6. สร้างกระแสให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต

7. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และสร้างสรรค์ประโยชน์ต่อสังคม

8. ส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวเชื่อมโยง

สำหรับโอกาสทางการตลาดในปี 2554 นับเป็นความท้าทายที่ ททท. จะใช้โอกาสเปิดกว้างสู่ช่องทางการขายใหม่ผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของประชากรส่วนใหญ่ทั่วโลก และมีการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง ด้านการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ ททท. ได้เตรียมกลยุทธ์สำคัญในการสื่อสาร เพื่อเร่งฟื้นความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวกลับคืน โดยในปี 2554 จะยังคงใช้แคมเปญ “Amazing Thailand: Always Amazes You” (ความมหัศจรรย์ที่สัมผัสได้ทุกครั้งที่มาเยือน) เพื่อเป็นการตอกย้ำความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในใจนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง คู่ขนานไปกับการรักษาภาพลักษณ์ของประเทศไทยผ่านการออก tag line “Always Amazes You” โดยจะสื่อตรงสู่นักท่องเที่ยว เป็นการยืนยันที่จะมอบความประทับใจให้ทุกครั้งที่มาเยือน

ภาวะผู้นำ

1. ความหมายของภาวะผู้นำ

ความหมายของภาวะผู้นำ ได้มีผู้ให้ความหมายของภาวะผู้นำไว้หลากหลายและแตกต่างกันซึ่ง ยุคัล (Yukl, 1989) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ความหมายของภาวะผู้นำมีหลากหลายและแตกต่างกัน ก็เนื่องจากขอบเขตเนื้อหาและความสนใจในภาวะผู้นำ ในการศึกษาของนักวิจัยแตกต่างกัน ในที่นี้จึงขอนำเสนอให้ศึกษาดังต่อไปนี้

ภาวะผู้นำ คือ ความริเริ่มและสร้างไว้ซึ่งโครงสร้างของความคาดหวังและความสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกของกลุ่ม (Stogdill, 1974)

ภาวะผู้นำ คือ ความสามารถที่จะชี้แนะ สั่งการ หรืออำนวยความสะดวก หรือมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้อื่นเพื่อให้มุ่งไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้ด้วยความกระตือรือร้นและเต็มใจ (McFarland, 1979)

ภาวะผู้นำ คือ ศิลปะในการชี้แนะลูกน้อง หรือผู้ร่วมงานให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความกระตือรือร้นและเต็มใจ (Schwartz, 1980)

ภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการที่บุคคลใช้อิทธิพลต่อกลุ่ม เพื่อให้บรรลุความต้องการของกลุ่มหรือจุดมุ่งหมายขององค์กร (Mitchell and Larson, Jr., 1987)

ภาวะผู้นำ เป็นเรื่องของศิลป์ (Arts) ของการใช้อิทธิพลหรือกระบวนการใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่น เพื่อให้เขามีความเต็มใจ และกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานจนประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของกลุ่ม (Koontz and Wehrich, 1988)

ภาวะผู้นำ เป็นความสามารถในการใช้อิทธิพลต่อกลุ่ม เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Robbins, 1989)

ภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการของการชี้แนะและอิทธิพลต่อกิจกรรมต่างๆ ของสมาชิกของกลุ่ม (Stoner and Freeman, 1989)

ภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการที่บุคคลหนึ่ง (ผู้นำ) ใช้อิทธิพลและอำนาจของตน กระตุ้นชี้นำให้บุคคลอื่น (ผู้ตาม) มีความกระตือรือร้น เต็มใจทำในสิ่งที่เขาต้องการ โดยมีเป้าหมายขององค์กรเป็นจุดหมายปลายทาง (พยอม วงศ์สารศรี, 2534)

ผู้นำ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง ผู้มีอำนาจในการสั่งหรือมีผลต่อการสั่งการนั้น

ผู้นำ คือ ผู้ที่สามารถรวมคนให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ให้ได้ (Simon & Smithburg & Thompson, 1971)

ผู้นำ คือ บุคคลที่ถูกเลือกหรือได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้นำกลุ่มและมีอิทธิพลต่อกิจกรรมต่างๆของกลุ่มเพื่อทำหน้าที่เป็นหัวหน้ากลุ่มให้กลุ่มบรรลุเป้าหมาย (Dejnozka, 1983)

ผู้นำ คือ บุคคลที่ริเริ่มหรือส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนแปลงการกระทำของกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นผู้นำที่สนับสนุนส่งเสริมให้มีการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่มดำเนินไปด้วยดี (Fielder, 1967)

ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีบารมี และสามารถตัดสินใจได้เป็นอย่างดี รวมทั้งสามารถกระตุ้นบุคคลอื่นให้ทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ (O'Lealy, 2000)

ผู้นำ ตามพจนานุกรมฉบับมติชน พ.ศ.2547 หมายถึง หัวหน้า ผู้มีตำแหน่งสูงสุด

ภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำ (Leadership) เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารจะให้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้อื่น มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดหมายขององค์กร จากนิยามดังกล่าว มีคำถามว่าผู้บริหารจะทำให้ตนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนอื่นได้อย่างไร คำตอบก็คือ อำนาจ (Power) (Bartol & others, 1998) อำนาจนี้มีที่มาจากหลายแหล่งด้วยกัน แต่โดยทั่วไปมีมาจาก 4 แหล่งที่สำคัญดังนี้ คือ (French & Raven, 1959)

1. อำนาจตามกฎหมาย (Legitimate Power) เป็นอำนาจที่มีตามตำแหน่งที่ดำรงอยู่ในสายการบังคับบัญชาขององค์การ ตามอำนาจหน้าที่ (Authority) ของตำแหน่งนั้น
2. อำนาจในการให้รางวัล (Reward Power) โดยสามารถให้ผลประโยชน์ต่างๆ เช่น การเลื่อนขั้นเงินเดือน การเลื่อนตำแหน่ง การสนับสนุนการศึกษาหรือฝึกอบรม มอบหมายงานที่พอใจ เป็นต้น
3. อำนาจในการบังคับ (Coercive Power) โดยสามารถลงโทษหรือควบคุม เมื่อมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น การลดขั้นเงินเดือน การโยกย้ายงาน การให้ออกจากงาน เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความยำเกรง
4. อำนาจในความเป็นผู้เชี่ยวชาญ (Expert Power) อันเนื่องจากมีประสบการณ์ความรู้หรือทักษะเชิงเทคนิคที่คนอื่นไม่มีและส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานเป็นที่เกรงใจและเอาใจ ความเคารพนับถือ และความเป็นมิตรจากบุคคลอื่น เป็นลักษณะผู้นำแบบคุณลักษณะหรือผู้นำที่มีบารมี

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า แนวคิดส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับกลุ่มคน และสมาชิกของกลุ่มมีความสัมพันธ์ภายในต่อกันอย่างสม่ำเสมอ ในการนี้จะมีสมาชิกคนใดคนหนึ่งหรือมากกว่าถูกกำหนดหรือยอมรับให้เป็นผู้นำ (Leader) เนื่องจากมีความแตกต่างในด้านต่างๆ จากบุคคลอื่นๆ ของกลุ่ม ซึ่งถือว่าเป็นผู้ตาม (Followers) หรือผู้ใต้บังคับบัญชา หรือลูกน้อง (Subordinates) หรือผู้ปฏิบัติสำหรับความหมายของภาวะผู้นำเกือบทั้งหมดจะเกี่ยวข้องกับการใช้อิทธิพล ซึ่งส่วนมากจะเป็น ผู้นำ (Leader) พยายามจะมีอิทธิพลต่อผู้ตาม (Followers) ในกลุ่มหรือบุคคลอื่น ๆ เพื่อให้มีทัศนคติพฤติกรรม และอื่นๆ ไปในทิศทางที่ทำให้จุดมุ่งหมายของกลุ่มหรือองค์การประสบความสำเร็จ ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ (Leadership) คือ กระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือมากกว่าพยายามใช้อิทธิพลของตนหรือกลุ่มตน กระตุ้น ชี้นำ ผลักดัน ให้บุคคลอื่น หรือกลุ่มบุคคลอื่น มีความเต็มใจ และกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่าง ๆ ตามต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์การเป็นเป้าหมายภาวะผู้นำจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับประสบการณ์และการฝึกฝนของแต่ละบุคคล

ปัจจัยจูงใจ

1. ความหมายของแรงจูงใจและการจูงใจ

แรงจูงใจ คือ พลังผลักดันให้คนมีพฤติกรรม และยังกำหนดทิศทางและเป้าหมายของพฤติกรรมนั้นด้วย คนที่มีแรงจูงใจสูง จะใช้ความพยายามในการกระทำไปสู่เป้าหมายโดยไม่ลดละ แต่คนที่มีแรงจูงใจต่ำ จะไม่แสดงพฤติกรรม หรือไม่ก็ล้มเลิก การกระทำ ก่อนบรรลุเป้าหมาย ความหมายของแรงจูงใจและการจูงใจ

จากความหมายนี้จะเห็นได้ว่า แรงจูงใจจะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. เป็นกลไกที่ไปกระตุ้นพลังของร่างกายให้เกิดการกระทำ และ
2. เป็นแรงบังคับให้กับพลังของร่างกายที่จะกระทำอย่างมีทิศทาง

ส่วนการจูงใจ (Motivation) เป็นเงื่อนไขของการได้รับการกระตุ้นโดยมีการให้ความหมายไว้ ดังนี้

1. การจูงใจ หมายถึง แรงขับเคลื่อนที่อยู่ภายในของบุคคลที่กระตุ้นให้บุคคลมีการกระทำ (Schiffman and Kanuk, 1991)
2. การจูงใจ เป็นภาวะภายใน ของบุคคล ที่ถูกกระตุ้นให้กระทำพฤติกรรมอย่างมีทิศทางและต่อเนื่อง (Anita E. Woolfolk, 1995)
3. การจูงใจเป็นภาวะในการเพิ่มพฤติกรรม การกระทำหรือกิจกรรมของบุคคล โดยบุคคลจงใจ กระทำพฤติกรรม นั้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า “การจูงใจ” เป็นกระบวนการที่บุคคลถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้าโดยจงใจ ให้กระทำหรือคิดริเริ่มเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์บางอย่าง ซึ่งจะเห็นได้ว่า พฤติกรรมที่เกิดจากการจูงใจ เป็นพฤติกรรม ที่มีใช้เป็นเพียงการตอบสนองสิ่งเร้าปกติธรรมดา แต่ต้องเป็นพฤติกรรมที่มีความเข้มข้น มีทิศทางจริงจัง มีเป้าหมายชัดเจนว่าต้องการไปสู่จุดใด และ พฤติกรรมที่เกิดขึ้น เป็นผลสืบเนื่องมาจาก แรงผลักดันหรือแรงกระตุ้นที่เรียกว่า แรงจูงใจ ด้วย

2. ความสำคัญของการจูงใจ

การจูงใจมีอิทธิพลต่อผลผลิต ผลิตผลของงานจะมีคุณภาพดี มีปริมาณมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการจูงใจในการทำงาน ดังนั้น ผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้างานจึงจำเป็นต้องเข้าใจว่าอะไร คือ แรงจูงใจที่จะทำให้พนักงานทำงานอย่างเต็มที่ และ ไม่ใช่เรื่องง่ายในการจูงใจพนักงาน เพราะพนักงานตอบสนองต่องานและวิธีการทำงานขององค์กรแตกต่างกัน การจูงใจพนักงานจึงมีความสำคัญ สามารถสรุปความสำคัญของการจูงใจในการทำงานได้ดังนี้

2.1 พลัง (Energy) เป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญต่อการกระทำ หรือพฤติกรรมของมนุษย์ ในการทำงานใดๆ ถ้าบุคคลมี แรงใจ ในการทำงานสูง ย่อมทำให้ยืนหยัดแข็ง กระตือรือร้น กระทำให้สำเร็จ ซึ่งตรงกันข้ามกับบุคคลที่ทำงานประเภท “เช้าชาม เย็นชาม” ที่ทำงานเพียงเพื่อให้ผ่านไปวันๆ

2.2 ความพยายาม (Persistence) ทำให้บุคคลมีความมานะ อดทน บากบั่น คิดหาวิธีการนำความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ของตน มาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่องานให้มากที่สุด ไม่ทอดทิ้งหรือละความพยายามง่ายๆ แม้งาน จะมีอุปสรรคขัดขวาง และเมื่องาน ได้รับผลสำเร็จ ด้วยดีก็มักคิดหา วิธีการปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้นเรื่อยๆ

2.3 การเปลี่ยนแปลง (Variability) รูปแบบการทำงานหรือวิธีทำงานในบางครั้ง ก่อให้เกิดการค้นพบช่องทาง ดำเนินงาน ที่ดีกว่า หรือประสบ ผลสำเร็จมากกว่า นักจิตวิทยาบางคน เชื่อว่า การเปลี่ยนแปลง เป็นเครื่องหมายของ ความเจริญก้าวหน้าของบุคคล แสดงให้เห็นว่า บุคคล กำลังแสวงหาการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ให้ชีวิต บุคคลที่มี แรงใจในการทำงานสูง เมื่อดิ้นรน เพื่อจะ บรรลุวัตถุประสงค์ใดๆ หากไม่สำเร็จบุคคล ก็มักพยายามค้นหา สิ่งผิดพลาด และพยายามแก้ไข ให้ดีขึ้นในทุกวิถีทาง ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการทำงาน จนในที่สุดทำให้ค้นพบแนวทาง ที่เหมาะสมซึ่ง อาจจะต่างไปจากแนวเดิม

2.4 บุคคลที่มีแรงใจในการทำงาน จะเป็นบุคคลที่มุ่งมั่นทำงานให้เกิดความ เจริญก้าวหน้า และการมุ่งมั่นทำงานที่ตนรับผิดชอบ ให้เจริญก้าวหน้า จัดว่าบุคคลผู้นั้นมี จรรยาบรรณในการทำงาน (Work Ethics) ผู้มีจรรยาบรรณในการทำงาน จะเป็นบุคคลที่มีความ รับผิดชอบ มั่นคงในหน้าที่ มีวินัยในการทำงาน ซึ่งลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสมบูรณ์ ผู้มีลักษณะ ดังกล่าวนี้นี้ มักไม่มีเวลาเหลือพอที่จะคิดและทำในสิ่งที่ไม่ดี

3. ลักษณะของแรงใจ

แรงใจของมนุษย์มีมากมายหลายอย่าง เราถูกใจให้มีการกระทำหรือพฤติกรรม หลายรูปแบบ เพื่อหาน้ำและอาหารมาดื่มกิน สนองความต้องการทางกาย แต่ยังมีความต้องการมากกว่า นั้น เช่น ต้องการความสำเร็จ ต้องการเงิน ค่าชมเชย อำนาจ และในฐานะที่เป็นสัตว์สังคม คนยังต้องการ มีอารมณ์ผูกพันและอยู่รวมกลุ่มกับผู้อื่น แรงใจ จึงเกิดขึ้นได้จากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

3.1 แรงใจภายใน (Intrinsic Motives)

แรงใจภายในเป็นสิ่งที่ผลักดันจากภายในตัวบุคคล ซึ่งอาจจะเป็นเจตคติ ความคิดเห็น ความสนใจ ความตั้งใจ การมองเห็นคุณค่า ความพอใจ ความต้องการ ฯลฯ สิ่งต่างๆ ดังกล่าว มาเหล่านี้ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมค่อนข้างถาวร เช่น คนงานที่เห็นคุณค่าของงาน มองว่าองค์การคือ สถานที่ให้ชีวิตแก่เขาและครอบครัว เขาก็จะจงรักภักดีต่อองค์การ กระทำการต่างๆ ให้องค์การ

เจริญก้าวหน้า หรือในกรณีที่บ้านเมืองประสบปัญหาเศรษฐกิจ ในช่วงเวลาของเศรษฐกิจขาลง องค์การจำนวนมากอยู่ในภาวะขาดทุน ไม่มีเงินจ่ายค่าตอบแทน แต่ด้วยความผูกพัน เห็นใจกันและกัน ทั้งเจ้าของกิจการ และพนักงานต่างร่วมกันค้าขายอาหารเล็กๆ น้อยๆ ทั้งประเภทแซนวิช ก๋วยเตี๋ยว ฯลฯ เพียงเพื่อให้มีรายได้ ประทับกันไปทั้งผู้บริหารและลูกน้อง และในภาวะดังกล่าวนี้จะเห็นว่า พนักงานหลายราย ที่ไม่ทิ้งเจ้านาย ทั้งเต็มใจไปทำงานวันหยุดโดยไม่มีค่าตอบแทน ถ้าการกระทำดังกล่าวเป็นไปโดย เนื่องจากความรู้สึก หรือเจตคติที่ดีต่อเจ้าของกิจการ หรือด้วยความรับผิดชอบ ในฐานะสมาชิกคนหนึ่งขององค์การ มิใช่เพราะเกรงจะถูกไล่ออกหรือไม่มีที่ไป ก็กล่าวได้ว่า เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากแรงจูงใจภายใน

3.2 แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motives)

แรงจูงใจภายนอกเป็นสิ่งผลักดันภายนอกตัวบุคคลที่มากระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม อาจจะเป็นการได้รับรางวัล เกียรติยศ ชื่อเสียง คำชม การได้รับการยอมรับยกย่อง ฯลฯ แรงจูงใจนี้ ไม่คงทนถาวรต่อพฤติกรรม บุคคลจะแสดงพฤติกรรม เพื่อตอบสนองสิ่งจูงใจดังกล่าว เฉพาะในกรณีที่ต้องการรางวัล ต้องการเกียรติ ชื่อเสียง คำชม การยกย่อง การได้รับการยอมรับ ฯลฯ ตัวอย่าง แรงจูงใจภายนอกที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม เช่น การที่คนงาน ทำงานเพียงเพื่อแลกกับค่าตอบแทน หรือเงินเดือน การแสดงความขยันตั้งใจทำงานเพียงเพื่อให้หัวหน้างานมองเห็นแล้ว ได้รับความดี ความชอบ เป็นต้น

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ความสำคัญของแรงจูงใจนั้น จำเป็นต้องมี เพื่อกระตุ้นในเรื่องการทำงาน หรือความอดทน พยายามให้สิ่งนั้นๆ ประสบความสำเร็จ ซึ่งอาจ ประกอบไปด้วยปัจจัยภายใน คือ ความคิดเห็น ความผูกพันในกิจการของผู้ประกอบการ และ ปัจจัยภายนอก คือ การได้รับการยอมรับ ชื่อเสียง เป็นต้น

4. ทฤษฎีแรงจูงใจ (Motivation Theory)

แนวความคิดของการจูงใจมีได้หลายแง่หลายมุม ดังนั้นจึงมีทฤษฎีต่างๆ ที่พยายาม อธิบายสภาวะ ของอินทรีย์เช่นนี้และพอจะแบ่งออกได้เป็น

4.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับสมดุลภาพและแรงขับ (Homeostasis and Drive Theory)

พื้นฐานเกี่ยวกับมโนภาพของแรงขับ คือ หลักการของสมดุลภาพ (Homeostasis) ซึ่งหมายถึง ความโน้มเอียงของร่างกาย ที่จะทำให้สิ่งแวดล้อมภายในคงที่อยู่เสมอ ตัวอย่างคนที่มี สุขภาพดีย่อมสามารถ ทำให้อุณหภูมิในร่างกายคงที่อยู่ได้ใน ระดับปกติไม่ว่าจะอยู่ในอากาศร้อน หรือหนาว ความหิว และความกระหาย แสดงให้เห็นถึงกลไกเกี่ยวกับสมดุลภาพเช่นกัน เพราะว่า แรงขับดังกล่าว จะไปกระตุ้นพฤติกรรม เพื่อก่อให้เกิดความสมดุลย์ของส่วนประกอบหรือสารบางอย่าง ในเลือด ดังนั้นเมื่อเรามองในทัศนะของสมดุลภาพ ความต้องการเป็นความไม่สมดุลย์ทาง

สรีรวิทยา อย่างหนึ่งอย่างใดหรือเป็นการเบี่ยงเบนจากสภาวะที่เหมาะสม และการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาที่เกิดตามมาก็คือ แรงขับ เมื่อความไม่สมดุลทางสรีรวิทยา คืนสู่ภาวะปกติ แรงขับจะลดลง และการกระทำ ที่ถูกกระตุ้นด้วยแรงจูงใจก็จะหยุดลงด้วย

นักจิตวิทยาเชื่อว่า หลักการของสมดุลภาพมิได้เป็นเรื่องของสรีรวิทยาเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับจิตใจด้วย กล่าวคือ ความไม่สมดุลทางสรีรวิทยา หรือทางจิตใจ (Physiological or Psychological Imbalance) มีส่วนจูงใจพฤติกรรม เพื่อให้ภาวะสมดุลกลับคืนมาเช่นเดิม

4.2 ทฤษฎีของความต้องการและแรงขับ (Theory of Needs and Drives)

เมื่อทฤษฎีของสัญชาตญาณซึ่งจะได้กล่าวต่อไปนั้นได้รับความนิยมนลดลง ได้มีผู้เสนอแนวความคิดของแรงขับขึ้นมาแทน แรงขับ (Drive) เป็นสภาพที่ถูกยั่วยุ อันเกิดจากความต้องการ (Need) ทางร่างกายหรือเนื้อเยื่อบางอย่าง เช่น ความต้องการอาหาร น้ำ ออกซิเจน หรือการหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด สภาพที่ถูกยั่วยุเช่นนี้ จะจูงใจอินทรีย์ให้เริ่มต้นแสดงพฤติกรรม เพื่อตอบสนองความต้องการที่เกิดขึ้น เช่น การขาดอาหารก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเคมีบางอย่างในเลือด แสดงให้เห็นถึงความต้องการสำหรับอาหาร ซึ่งต่อมามีผลทำให้เกิดแรงขับ อันเป็นสภาพของความยั่วยุหรือความตึงเครียด อินทรีย์จะพยายามแสวงหาอาหารเพื่อลดแรงขับนี้ และเป็นการตอบสนองความต้องการไปในตัวด้วย บางครั้งความต้องการและแรงขับอาจถูกใช้แทนกันได้ แต่ความต้องการมักจะหมายถึง สภาพสรีรวิทยาของการที่เนื้อเยื่อขาดสิ่งที่จำเป็นบางอย่าง ส่วนแรงขับหมายถึง ผลที่เกิดตามมาทาง สรีรวิทยาของความต้องการ ความต้องการและแรงขับเกี่ยวคู่กัน แต่ไม่เหมือนกัน

4.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับเหตุกระตุ้นใจ (Incentive Theory)

ในระยะต่อมาคือ ราว ค.ศ. 1950 นักจิตวิทยาหลายท่านเริ่มไม่พอใจทฤษฎีเกี่ยวกับการลดลงของแรงขับ (Drive-reduction Theory) ในการอธิบายการจูงใจของพฤติกรรมทุกอย่าง จะเห็นได้ชัดว่าสิ่งเร้าจากภายนอกเป็นตัวกระตุ้นของพฤติกรรมได้ อินทรีย์ไม่เพียงแต่ถูกผลักดันให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ โดยแรงขับภายในเท่านั้น เหตุกระตุ้นใจหรือเครื่องชวนใจ (Incentives) บางอย่างก็มีความสำคัญในการยั่วยุพฤติกรรม เราอาจมองการจูงใจได้ในฐานะเป็นการกระทำระหว่างกัน (Interaction) ของวัตถุที่เป็นสิ่งเร้าในสิ่งแวดล้อมกับสภาพทางสรีรวิทยาของอินทรีย์อย่างหนึ่ง โดยเฉพาะคนที่ไม่รู้สึกริเวจอาจถูกกระตุ้น ให้เกิดความหิวได้ เมื่อเห็นอาหารที่อร่อยในร้านอาหาร ในกรณีนี้เครื่องชวนใจคือ อาหารที่อร่อยสามารถกระตุ้นความหิวรวมทั้งทำให้ความรู้สึกเช่นนี้ลดลง สุนัขที่กินอาหารจนอิ่ม อาจกินอีกเมื่อเห็นสุนัขอีกตัวกำลังกินอยู่ กิจกรรมที่เกิดขึ้นมิได้เป็นเรื่องของแรงขับภายใน แต่เป็นเหตุการณ์ภายนอก พนักงาน พอได้ยินเสียงกริ่งโทรศัพท์ก็รีบยกหูขึ้นพูด

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าพฤติกรรมที่มีการจูงใจ อาจเกิดขึ้นภายใต้การควบคุมของสิ่งเร้า หรือเหตุกระตุ้นใจมากกว่าที่จะเกิดจากแรงขับ

4.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับสัญชาตญาณ (Instinct Theory)

สัญชาตญาณ คือ แรงทางชีวภาพที่มีมาแต่กำเนิดและเป็นตัวผลักดันให้อินทรีย์แสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดออกมา พฤติกรรมของสัตว์ ส่วนใหญ่เชื่อว่าเป็นเรื่องของสัญชาตญาณ เพราะสัตว์ไม่มีวิญญาน สติปัญญาหรือเหตุผล เช่น มนุษย์ William McDougall กล่าวว่า ความคิดและพฤติกรรมทั้งหมดของคนเราเป็นผลของสัญชาตญาณ ในหนังสือ Social psychology ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1908 ท่านได้จำแนกสัญชาตญาณต่างๆ ไว้ดังนี้ การหนี (Flight) การขับไล่ (Repulsion) ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) ความอยากต่อสู้ (Pugnacity) การตำหนิตนเอง (Self-abasement) การเสนอตนเอง (Self-assertion) การสืบพันธุ์ (Reproduction) การรวมกลุ่ม (Gregariousness) การแสวงหา (Acquisition) การก่อสร้าง (Construction) จะเห็นว่าทฤษฎีเกี่ยวกับสัญชาตญาณ ไม่ค่อยจะสมเหตุสมผลนักในทัศนะของนักจิตวิทยาหลายท่าน

4.5 ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตไร้สำนึก (Theory of Unconscious Motivation)

ฟรอยด์มีความเชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์ถูกกำหนดโดยพลังพื้นฐานสองอย่าง คือ สัญชาตญาณแห่งชีวิต (Life Instincts) ซึ่งแสดงออกมา เป็นพฤติกรรมทางเพศ และสัญชาตญาณแห่งความตาย (Death Instincts) ซึ่งผลักดันให้เกิดเป็นพฤติกรรมก้าวร้าว สัญชาตญาณ ทั้งสองอย่างนี้เป็นแรงจูงใจที่ทรงพลังอย่างยิ่งและอยู่ภายในจิตไร้สำนึก บ่อยครั้งคนเรามักจะไม่รู้ว่าอะไรคือแรงจูงใจ หรือเป้าประสงค์ ที่แท้จริง เขาอาจให้เหตุผลที่ดีบางอย่างสำหรับพฤติกรรมของเขา แต่เหตุผลเหล่านั้นมักไม่ถูกต้อง ตามความเป็นจริงอยู่เสมอ

4.6 ทฤษฎีเกี่ยวกับการรู้ (Cognitive Theory)

การรู้ (Cognition) มาจากภาษาละติน แปลว่าการรู้จัก (Knowing) ทฤษฎีนี้เน้นเกี่ยวกับความเข้าใจหรือการคาดคะเนเหตุการณ์ต่างๆ โดยอาศัยการกำหนดรู้ (Perception) มาก่อน อาจรวมทั้งการคิดค้นและการตัดสินใจ เช่น ในกรณีที่ต้องมีการเลือกสิ่งของที่มีคุณค่า ใกล้เคียงกัน การกระตุ้นก็คิดหรือพฤติกรรมที่กำลังดำเนินไปสู่เป้าประสงค์ (Goal-seeking Behavior) ก็เกิดจากความรู้อย่างที่เคยพบมาเป็น ตัวกำหนด นอกจากนั้นยังต้องอาศัยเหตุการณ์ในอดีต สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันและความคาดหวังในอนาคต (Festinger, 1957) ได้อธิบายเกี่ยวกับความขัดแย้งหรือความไม่ลงรอยกันของการรู้ (Cognitive Dissonance) ซึ่งมีผลทำให้เกิด แรงจูงใจ ในการเปลี่ยนพฤติกรรมบางอย่างได้ เช่น คนที่ติดบุหรี่ สูบบุหรี่จัดเมื่อทราบข่าวว่า การสูบบุหรี่มีส่วนทำให้เกิดเป็นมะเร็งของปอด เกิดความขัดแย้งระหว่างพฤติกรรมของการสูบบุหรี่กับข่าวใหม่ เขาจะต้องเลือกเอา

อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ถ้าเขาตัดสินใจเลิกสูบบุหรี่ความขัดแย้งจะลดลงไป โดยการเลิกความเชื่อเดิมที่ว่าสูบบุหรี่แล้วจะปลอดภัย รวมทั้งความอยากที่จะสูบบุหรี่อีกด้วย

4.7 ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตวิญญาณ (Spiritual Theory)

เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวกับกฎแห่งกรรมในพุทธศาสนา (จำลอง ดิษขณิช, 2545) ได้อธิบายความหมายของคำว่าจิตวิญญาณ ไว้ดังนี้ “จิตวิญญาณ หมายถึง ภาวะจิต (the Life Continuum) ในพุทธศาสนา หรือจิตไร้สำนึก (the Unconscious) ในจิตวิเคราะห์” จิตวิญญาณ ซึ่งเป็นส่วนลึกภายในจิตใจของมนุษย์มีแรงจูงใจที่ทรงพลังอย่างหนึ่งคือ “กรรม” กรรมเป็นการกระทำของคนเรา ไม่ว่าจะเป็นทางใจ ทางวาจา หรือทางกาย ถ้ากระทำความดีก็จะส่งผลไปในทางที่ดี ถ้ากระทำความชั่วก็จะส่งผลไปในทางที่ไม่ดี ทำกรรมเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น สมดังคำกล่าวว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” พลังกรรมและผลของกรรมถือว่าเป็นแรงจูงใจ ที่สำคัญอย่างหนึ่ง ในชีวิตประจำวันของคนเรา และถูกเก็บสะสมไว้ในจิตไร้สำนึก สุขจะเกิดขึ้นได้เพราะเป็นผลของการ กระทำความดีแต่ในทางตรงกันข้ามความทุกข์จะเกิดขึ้น เนื่องจากผลของการกระทำกรรมที่ไม่ดี

5. ปัจจัยจูงใจในการตระหนักถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

คำว่า “ความตระหนัก” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Awareness” หมายถึง ความรู้ การรู้ ความมีสติประสพการณ์ทางวัตถุหรือทางความคิดอย่างใดอย่างหนึ่ง พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของคำว่าตระหนักว่า หมายถึง รูปประจักษ์ชัด รู้ชัดแจ้ง อาจสรุปและขยายความได้ว่า ความตระหนัก หมายถึง การแสดงออกถึงความรู้สึก รับรู้ คิดได้ มองเห็นประโยชน์และความสำคัญ โดยการแสดงออกมาในทิศทางที่ต้องการตามประสพการณ์ หรือความตระหนักเป็นการรับรู้ ถูกคิด หรือมีความรู้สึกต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งหรือสำนึกถึงบางสิ่งบางอย่างของประสพการณ์ ความตระหนักจะเกิดขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์ สภาพแวดล้อมในสังคม หรือสิ่งเร้าภายนอกมากระตุ้นให้เกิดความตระหนักและสะท้อนให้เห็นทางพฤติกรรม

ปัจจัยจูงใจที่มีผลต่อความตระหนัก

ทงศ์ศักดิ์ ประสพกิตติคุณ (2534) และพัฒนศักดิ์ บุญผาสวรรณ (2546) กล่าวถึงปัจจัยต่อไปนี้ที่มีผลต่อความตระหนัก อาจสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ประสพการณ์ที่มีต่อการรับรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. ความเคยชินต่อสภาพแวดล้อม ถ้าบุคคลใดที่มีความเคยชินต่อสภาพแวดล้อมนั้นก็จะทำให้บุคคลนั้นไม่ตระหนักต่อสิ่งที่เกิดขึ้น
3. ความใส่ใจและการให้คุณค่าเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ถ้ามนุษย์มีความใส่ใจในเรื่องใดมากก็จะมีตระหนักในเรื่องนั้นมาก

4. ลักษณะและรูปแบบของสิ่งเร้าทางการอนุรักษ์การท่องเที่ยว ถ้าสิ่งเร้านี้สามารถทำให้ผู้พบเห็นเกิดความสนใจยอมทำให้ผู้พบเห็นนั้นเกิดการรับรู้และความตระหนักขึ้น

5. ระยะเวลาและความถี่ในการรับรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ถ้ามนุษย์ได้รับการรับรู้บ่อยครั้งเท่าใดหรือนานเท่าใดก็ยิ่งทำให้มีโอกาสเกิดความตระหนักได้มากขึ้นเท่านั้น

และเมื่อเกิดความตระหนักแล้วการสร้างแนวทางในการตระหนักถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทำให้ผู้ประกอบการสามารถนำเอาไปปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกันได้ ในการดำเนินการเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาตินั้น มีแนวทางดำเนินการตามวิธีการต่าง ๆ ดังนี้ (ชัยพล ทรงสุนทรวงศ์, 2546)

1. ให้การศึกษาแก่นักเรียนและประชาชน การศึกษาจะช่วยให้คนเข้าใจ เกิดความตระหนัก เกิดจริยธรรมที่ดีและไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจะมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ดังนั้นการจัดการศึกษาในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ควรมีการสอดแทรกเข้าไปในบทเรียนทุกระดับชั้น เพื่อให้เยาวชนได้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

2. ออกกฎหมายควบคุม เนื่องจากกฎหมายเป็นข้อบังคับที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติตาม การนำข้อบังคับทางกฎหมายเข้ามาช่วยควบคุม หรือบังคับให้ผู้ก่อให้เกิดมลพิษจำเป็นต้องปฏิบัติตาม ถือว่าได้ผลเป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง หากมีผู้ฝ่าฝืนกฎหมายก็จะได้รับโทษปรับหรือจำคุก กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

3. การแบ่งเขต เป็นการแบ่งเขตพื้นที่ตามประเภทของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ สาเหตุที่ใช้การอนุรักษ์แบบแบ่งเขต เนื่องจากวิธีการให้ความรู้และการใช้กฎหมายไม่ได้ผล หรือต้องการจะแบ่งเขตให้ชัดเจนเพื่อให้การอนุรักษ์ได้ผล และจะต้องมีการสร้างมาตรการกำกับในเขตที่แบ่งนั้นด้วย เช่น เขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เมืองควบคุมมลพิษ

4. การใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามาช่วย เนื่องจากการใช้ทรัพยากรเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีและทำให้มีมลพิษเกิดขึ้น ในขณะเดียวกันเราสามารถใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีในการบำบัดหรือกำจัดของเสียที่เกิดขึ้นได้ แต่ต้องเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการกำจัดมลพิษแต่ละชนิด

5. จัดตั้งชมรมหรือสมาคมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติขึ้นในสถานศึกษา โดยมีกลุ่มนักศึกษาที่สนใจร่วมกันจัดตั้งขึ้น เพื่อช่วยกันอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรม ซึ่งจัดว่าเป็นกลุ่มที่บำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวม

6. การโฆษณาทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนต่าง ๆ เพราะการดำเนินการผ่านสื่อมวลชน จะทำให้ประชาชนทราบข่าวอย่างกว้างขวางและเข้ามามีส่วนร่วมได้มาก และยังเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเอาไว้ตลอดจนเข้าใจบทบาทและหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ รวมทั้งทราบถึงกฎหมาย พระราชบัญญัติ และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบ ถ้าประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก็จะทำให้ประชาชนทุกคนในประเทศ มีคุณภาพชีวิตที่ดี

7. การตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ทำหน้าที่ประสานงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการอิสระในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทุกชนิด นอกจากนี้ยังเป็นการกระตุ้นให้หน่วยงานอื่น ๆ ที่รับผิดชอบได้ดำเนินการตามนโยบายของรัฐ หรือตามกฎหมายเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่อไป

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ความตระหนัก หมายถึง การแสดงออกถึงความรู้สึก รับรู้ คิดได้ มองเห็นประโยชน์และความสำคัญโดยการแสดงออกมาในทิศทางที่ต้องการตามประสบการณ์ หรือความตระหนักเป็นการรับรู้ ถูกรู้ หรือมีความรู้สึกต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งหรือสำนึกถึงบางสิ่งบางอย่างของประสบการณ์ ความตระหนักจะเกิดขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์ สภาพแวดล้อมในสังคมหรือสิ่งเร้าภายนอกมากระตุ้นให้เกิดความตระหนักและสะท้อนให้เห็นทางพฤติกรรม

6. การได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว

ในการสร้างแรงจูงใจที่ได้จากการท่องเที่ยวนั้นจะต้องสร้างแรงกระตุ้น หรือทราบความต้องการของผู้ประกอบการ ในการกระทำหรือสร้างสิ่งให้ใครให้ผู้อื่นปฏิบัติตามควรให้ผลที่ได้มานั้น เกิดประโยชน์กับผู้ที่ปฏิบัติด้วย ดังนั้นสิ่งที่จูงใจในการให้ผู้ประกอบการได้ปฏิบัติตามแบบแผนหรือนโยบายที่ได้วางไว้ โดยสิ่งที่ได้ตอบแทนมาอาจเป็น รางวัล คำชื่นชม การยอมรับจากบุคคลทั่วไป หรือแม้แต่การได้ชื่อเสียง อาจเป็นประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยว

ประโยชน์ 8 ประการจากการท่องเที่ยว

แม้ว่ามนุษย์เมืองจะมีงานอันแสนท้อทาย ชีวิตสังคมที่แสนสนุก แต่ก็ไม่มีอะไรสามารถแทนที่ประสบการณ์ที่การเดินทางท่องเที่ยวสามารถให้ได้ การเที่ยวต่างบ้านต่างเมืองจะเปิดหูเปิดตา หลายคนกลับบ้านด้วยความรู้สึกรักบ้านเมืองของตนเองมากกว่าเดิม เพราะเรามีชีวิตเพียงครั้งเดียว ดังนั้นจงฉกฉวยโอกาสในการท่องเที่ยวให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

1. กระเพาะเปลือกแห่งชีวิต ค้นพบชีวิตอีกด้านจากการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวที่ไม่ได้หมายถึง การไปเที่ยวสวนสนุกกับครอบครัวหรือเพื่อน ๆ แต่เป็นการท่องเที่ยวไปในประเทศ

ที่ต่างออกไปและใช้เวลาอยู่กับช่วงเวลานั้น ๆ เช่น การแบกเป้ท่องยุโรป หรือขับรถรอบทวีปออสเตรเลีย นี่แหละคือ การท่องเที่ยวที่มีความหมายเชิงวัฒนธรรม คงไม่สามารถมองหาสถาปัตยกรรมให้ ความหมายแก่ชีวิต เช่น โคลอสเซียมในโรม หรือปิรามิดในอียิปต์ มุมมองใหม่ ๆ ของชีวิตจะได้ จากการท่องเที่ยว ซึ่งอาจจะมีความหมายในการเปลี่ยนแปลงให้เป็นคนใหม่เลยทีเดียว และไม่ว่าจะ เป็นการท่องเที่ยวแบบเดี่ยวหรือกลุ่มประสบการณ์ที่ได้จะยากที่จะลืมเลือนจนชั่วชีวิต

2. ก้าวผ่านวัฒนธรรม หากไม่ได้รับแค่การพจญภัยจากการท่องเที่ยวเท่านั้นแต่มัน ยังเป็นการเปิดประตูแห่งวัฒนธรรมด้วย ซึ่งวัฒนธรรมที่กล่าวถึงไม่ได้เกี่ยวกับสิ่งที่เห็นกันบ่อย ๆ จาก MTV หรือ แมคโดนัลด์ พยายามศึกษาวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัฒนธรรมอเมริกาซึ่งหลังไหลอย่าง รวดเร็วจนครอบคลุมโลกทั้งโลก ทำความเข้าใจกับวัฒนธรรมที่แตกต่าง มากกว่าที่จะดำเนินถึง ความแตกต่างของมัน แล้วจะสนุกกับอาหารหลากหลาย และสนุกสนานกับสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่คุ้นเคย

3. สนุกกับชีวิต ต่อให้เป็นคนเฉย ๆ กับสิ่งรอบข้างแต่การได้หลบหนีจากชีวิตที่ จำเจก็เป็นอะไรที่น่าสนใจไม่ใช่หรือ การได้ร่วมกิจกรรมในที่ต่าง ๆ น่าจะนำความตื่นเต้นให้กับ ชีวิตได้บ้าง ประสบการณ์หลากหลาย เช่น ดำนาบนตลาคน้ำอัมพวา คงให้ความทรงจำดีไม่มากนักน้อย แค่เอื้อมมือออกไปก็จะสัมผัสกับสิ่งแปลกใหม่ในโลกใบนี้

4. ลิ้มรสความแปลกใหม่ อาหารสามารถทำลายหรือเพิ่มรสชาติให้กับการท่องเที่ยว โดยเฉพาะถ้ามันอร่อย การเที่ยวครั้งนี้คงเหมือนสวรรค์ และไม่ควรจากสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใด ๆ โดยไม่ได้ลองรสชาติเด็ดของที่นั่น ไม่งั้นคงมาเสียเที่ยว

5. เรียนรู้ภาษาใหม่ ถึงแม้เรื่องเรียนกับเรื่องเที่ยวไม่น่าจะอยู่ร่วมกันได้ แต่ก็น่าจะ ศึกษาภาษาพื้นเมืองไว้ไม่มากนักน้อย สมัยนี้การได้ภาษามากกว่า 2 ภาษากำลังเป็นที่ต้องการของ ตลาดแรงงาน และเป็นการเพิ่มคุณค่าของตัวเอง

6. เส้นทางธุรกิจ เปิดตาให้กว้างเวลาไปเที่ยวต่างบ้านต่างเมือง มันอาจมีเส้นทางธุรกิจ อันสดใสรอคุณอยู่ อาจเป็นการเปิดร้านอาหาร ส่งออกหรือนำเข้าสินค้า หรือเจอบางคนที่ให้ คำแนะนำเรื่องธุรกิจที่อยากรู้ เรื่องไม่คาดคิดต่าง ๆ มีโอกาสเกิดขึ้นได้เสมอ

7. เจอคู่ที่ถูกต้อง การเดินทางท่องเที่ยวให้โอกาสมากมายที่จะได้เจอคนที่ถูกใจใน บรรยากาศสบาย ๆ อย่างไรก็ตามอย่าจริงจังกับความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นซึ่งอาจทำให้ผิดหวังเมื่อกลับ สู่สภาพการดำรงชีวิตปกติ

8. คืบคืบกับความงาม ไม่ว่าจะขึ้นขอบประวัตินาฬิกา สถาปัตยกรรม หรือธรรมชาติ เชื่อแน่ว่าจะต้องท่วมท้นไปด้วยอารมณ์ เมื่อได้ชื่นชมสถานที่หรือชิ้นงานประวัตินาฬิกาตามสถานที่ ท่องเที่ยว ถ้าได้ไปชม

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวทำให้ชุมชนเรียนรู้คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อรายได้ การท่องเที่ยวกระตุ้นให้เกิดความภาคภูมิใจในมรดกของท้องถิ่นและของชาติยังผลให้เกิดความใส่ใจในการอนุรักษ์ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในด้านการดำเนินงาน และการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นเงื่อนไขสำคัญในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่หลากหลายอย่างยั่งยืนสิ่งเหล่านี้เป็นผลลัพธ์ด้านบวกที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และในทางที่เหมาะสม สิ่งจำเป็นที่ขาดไม่ได้ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีทัศนคติเชิงบวก ย่อมก่อให้เกิดแรงสนับสนุนที่มากกว่าและ โอกาสที่ดีกว่า ในการพัฒนาและดำเนินการทางการท่องเที่ยว ดังนั้น องค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ การพัฒนาชุมชน ให้มีส่วนเกี่ยวข้องกับขบวนการตัดสินใจเพื่อพิจารณา ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในระยะยาว ระบบนิเวศน์ และความเสมอภาคของชุมชน

ข้อมูลอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

1. ประวัติความเป็นมา (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549)

อำเภออัมพวา มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา ถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ สมัยก่อนเรียกกันว่า “แขวงบางช้าง” เป็นชุมชนเล็ก ๆ ที่มีความเจริญทั้งในด้านการเกษตร และการพาณิชย์ มีหลักฐานเชื่อได้ว่าในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองนั้น แขวงบางช้างมีตลาดค้าขายเรียกว่า “ตลาดบางช้าง” นายตลาดเป็นหญิงชื่อน้อย มีบรรดาศักดิ์เป็น ท้าวแก้วผลึก นายตลาดผู้นี้อยู่ในตระกูลเศรษฐีบางช้าง ซึ่งต่อมาเป็นราชินิกุล “ณ บางช้าง” พ.ศ. 2303 ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย รัชสมัยพระเจ้าเอกทัศน์โปรดเกล้าฯ ให้นายทองด้วง (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช) เป็นหลวงยกกระบัตรเมืองราชบุรี ซึ่งเป็นเมือง จัตุราชันตรงต่อกรุงศรีอยุธยา ภายหลังหลวงยกกระบัตรได้แต่งงานกับคุณนาค บุตรีเศรษฐีบางช้าง และย้ายบ้านไปอยู่หลังวัดจุฬามณี ต่อมาเมื่อไฟไหม้บ้านจึงได้ย้ายไปอยู่ที่หลังวัดอัมพวันเจติยาราม ปี พ.ศ. 2310 พม่าตีกรุงศรีอยุธยาแตก หลวงยกกระบัตรจึงตัดสินใจอพยพครอบครัวเข้าไปอยู่ในป่าลึก ในระหว่างนี้ ท่านแก้ว (สมเด็จพระกรมพระศรีสुรินทร) พี่สาวของหลวงยกกระบัตร ได้คลอดบุตรหญิง คนหนึ่งตั้งชื่อว่า “บุญรอด” ต่อมาได้เป็นสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี

ในรัชกาลที่ 2 ในช่วงสมัยกรุงธนบุรี พระยาวชิรปราการได้รวบรวมกำลังขับไล่พม่าออกไปหมด และสถาปนาขึ้นเป็น พระเจ้าตากสิน หลวงยกกระบัตรได้อพยพครอบครัวกลับภูมิลำเนาเดิมในช่วงนี้เองคุณนาคภรรยา ก็ได้อคลอดบุตรคนที่ 4 เป็นชายชื่อ ฉิม (พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย) หลังจากนั้นหลวงยกกระบัตรก็ได้กลับเข้ารับราชการอยู่กับสมเด็จพระ

พระเจ้าตากสินมหาราช ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระราชวรินทร์เจ้ากรมพระตำรวจนอก ขวา และได้ดำรงตำแหน่งจนเป็นสมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก และปราบดาภิเษกขึ้นเป็น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ต้นราชวงศ์จักรีเริ่มเข้าสู่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ คุณนาค ภรรยาจึงได้รับสถาปนาขึ้นเป็น สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี คุณสนมมารดาคุณนาค ได้รับการสถาปนา ขึ้นเป็นสมเด็จพระรูปศิริโสภาคมหานาคารี แต่เนื่องจากสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินีทรงเป็น คนพื้นบ้านบางช้างมาก่อน จึงมีพระประยูรญาติต่างๆ ที่สนิทประกอบอาชีพทำสวนอยู่ที่บางช้าง เมื่อได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินีจึงนับเป็นราชินิกุล “บางช้าง” พระประยูรญาติจึง เกี่ยวข้องเป็นวงศ์บางช้างด้วย และสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี มักทรงเสด็จเยี่ยมพระประยูรญาติ เสมอ อัมพวา ตลาดน้ำยามเย็นจึงมีคำกล่าวเรียกว่า “สวนนอก” หมายถึง สวนบ้านนอก ที่เป็นของ วงศ์ราชินิกุลบางช้าง ส่วนบางกอก ซึ่งเป็นส่วนของเจ้านายในราชวงศ์ก็เรียกว่า “สวนใน” มีคำกล่าว ว่า “บางช้างสวนนอก บางกอกสวนใน” จนถึงใน สมัยรัชกาลที่ 4 จึงยกเลิกไปอัมเภอัมพวาจึงเป็น เมืองที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทยมายาวนาน (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549)

อัมพวา เป็นตลาดริมคลอง ตั้งอยู่ใกล้วัดอัมพวันเจติยาราม จอดรถที่วัดอัมพวันเจติยาราม ได้ทุกวันศุกร์ เสาร์และอาทิตย์ ในช่วงเวลาเย็นตั้งแต่ช่วงเวลา 14.00 - 21.00 น. ในคลองอัมพวาจะมี พ่อค้าแม่ค้าพายเรือขายอาหาร และเครื่องดื่ม เช่น หอยทอด ก๋วยเตี๋ยว กาแฟ โอเลี้ยง ขนมหวานต่างๆ และมีรถเข็นขายของบนบกด้วย บรรยากาศสบายๆ มีเพลงฟัง จากเสียงตามสายของชาวชุมชน ประชาชนสามารถเดินเที่ยวชมตลาดหาซื้ออาหารรับประทาน และเช่าเรือไปเที่ยวชมดูหิ่งห้อยใน ยามค่ำคืนได้ล่องเรือชมหิ่งห้อย (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549)

การล่องเรือชมหิ่งห้อยยามค่ำคืนเป็นกิจกรรมหนึ่งที่นักท่องเที่ยวที่มาพักมาเที่ยว สมุทรสงครามมักไม่พลาดที่จะไปชม โดยปกติแล้วหิ่งห้อยจะมีมากโดยเฉพาะใน ช่วงฤดูฝน ตั้งแต่ เดือนพฤษภาคมถึงตุลาคม ควรเลือกชมในช่วงเวลาที่เป็นช่วงแรมหรือคืนเดือนมืด เพราะเห็นแสง ของหิ่งห้อยได้ชัดเจนกว่าเวลาข้างขึ้นอัมพวาตลาดน้ำยามเย็น นอกจากนี้ควรเลือกช่วงเวลาที่น่าขึ้น มากเนื่องจากจังหวัดสมุทรสงครามเป็น จังหวัดที่อยู่ใกล้ทะเลน้ำจะขึ้น-ลง อยู่ตลอดเวลา ในช่วง น้ำขึ้นเรือสามารถเข้าไปใกล้กับต้นลำพูซึ่งหิ่งห้อยเกาะอยู่ ทำให้สามารถเห็นแสงของหิ่งห้อยได้ ชัดเจนมากยิ่งขึ้น (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549)

นักท่องเที่ยวที่มีความประสงค์จะนั่งเรือชมหิ่งห้อยประกายความงามยามค่ำคืน สามารถติดต่อเรือได้ ซึ่งทางชุมชนตลาดอัมพวาได้จัดบริการไว้ให้ที่ตลาดน้ำอัมพวาหรือจะติดต่อกับที่พักหรือโฮมสเตย์ต่างๆ ในอัมพวาก็ได้โดยเรือจะล่องไปตามลำน้ำแม่กลองหรือคลองย่อยต่างๆ ที่มี ต้นลำพูริมฝั่งอัมพวาตลาดน้ำยามเย็น (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549)

ก่อนเข้าเรือนักท่องเที่ยวควรตรวจสอบระยะทางการล่องเรือชมหิ่งห้อยกับผู้ให้บริการเสียก่อน เรือจะวิ่งไปตามแม่น้ำและลำคลองที่มีดิ่งห้อยจะมียู่เป็นจุด ๆ ในบริเวณที่แตกต่างกัน ถ้าหากผู้ให้บริการไม่มีความชำนาญในเส้นทาง และรู้แหล่งที่อยู่หรือให้บริการในเส้นทางที่สั้นเกินไปย่อมทำให้นักท่องเที่ยวเห็นหิ่งห้อยได้น้อย และควรใส่ใจชีวิตตลอดเวลาเพื่อความปลอดภัย สำหรับข้อปฏิบัติในการชมหิ่งห้อย คือ ไม่ควรส่งเสียงดัง และไม่จับหรือทำสิ่งใดที่รบกวนหิ่งห้อยโดยเด็ดขาด เพื่อให้ธรรมชาติถูกรบกวนน้อยที่สุดและมีหิ่งห้อยให้ชมไปนาน ๆ (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549)

2. ลักษณะที่ตั้งของตำบลอัมพวา

เทศบาลตำบลอัมพวา มีพื้นที่ครอบคลุมตำบลอัมพวาทั้งหมด แบ่งออกเป็น 1 ตำบล 1 หมู่บ้าน ซึ่งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มีเนื้อที่ 2.5 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,505 ไร่ 1 งาน 60 ตารางวา อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ทางรถยนต์ 71 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดสมุทรสงคราม ทางรถยนต์ 6 กิโลเมตร

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลบางช้าง	อำเภออัมพวา
ทิศใต้	ติดต่อกับ	แม่น้ำแม่กลอง	อำเภออัมพวา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลบ้านปรก	อำเภอเมือง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	แม่น้ำแม่กลอง	อำเภออัมพวา

แผนที่เขตเทศบาลตำบลอัมพวา ดังภาพที่ 2.1

3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.1 ทรัพยากรน้ำ

เนื่องจากเทศบาลตำบลอัมพวา เป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่าน และภายในเขตเทศบาล มีลำคลองหลายสาย ประกอบกับประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้ทรัพยากรน้ำ มีประโยชน์และมีความสำคัญต่อการดำรงชีพเป็นอย่างมาก

3.2 สภาพสิ่งแวดล้อม

เทศบาลตำบลอัมพวา มีรถบรรทุกขยะ จำนวน 1 คัน ขนาดบรรจุ 15 ลบ.ด. จำนวน 1 คัน ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นเฉลี่ยประมาณวันละ 12 ตัน สามารถเก็บขนขยะได้เฉลี่ยประมาณวันละ 15 ตัน กำจัดโดยวิธีฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะ

4. วิสัยทัศน์การพัฒนาเทศบาลตำบลอัมพวา

เป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวทางลำคลองของจังหวัดสมุทรสงคราม

ส่งเสริมและรักษาวิถีชีวิตชุมชน

ทำการเกษตรแบบชีวอินทรีย์

เป็นเมืองสำหรับการท่องเที่ยวพักผ่อนเชิงอนุรักษ์

คนมีการศึกษาและวินัย ทุกดวงใจ ใฝ่คุณธรรม ก้าวนำด้านเศรษฐกิจ ทุกชีวิตอยู่ดีกินดี

ภาพที่ 2.2 ร้อยโท พัทธโรดม อุณสุวรรณ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลอัมพวา

(www.localtour.info/board.htm, 2554)

นายกเทศมนตรีตำบลอัมพวา จากยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับชาติ ยุทธศาสตร์การพัฒนา กลุ่มจังหวัด และยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด ดังกล่าว จึงเป็นที่มาของกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาของเทศบาลตำบลอัมพวา เพื่อให้เกิดกลไกในการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีระบบ

5. ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาในช่วง 3 ปี

การที่ท้องถิ่นจะพัฒนาไปในทิศทางใด จำเป็นต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ หรือ ภาพในอนาคต และแปลงมาสู่การปฏิบัติ ดังนั้น ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำ แผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 จึงได้กำหนดประเภทของแผนพัฒนาของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ 2 ประเภท คือ

5.1 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา เป็นแผนพัฒนาระยะยาวขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น

5.2 แผนพัฒนาสามปี หมายความว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา อันมีลักษณะเป็นการกำหนด รายละเอียด แผนงาน โครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี ซึ่งมีความต่อเนื่องและ เป็นแผนก้าวนำครอบคลุมระยะเวลาสามปี โดยมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงเป็นประจำทุกปี ซึ่ง การจัดทำแผนพัฒนาสามปี จะมีความเชื่อมโยงกับการจัดทำงบประมาณประจำปีอย่างใกล้ชิด

5.2.1 แผนยุทธศาสตร์ของเทศบาลตำบลอัมพวา ที่เกี่ยวข้องในส่วนของ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นได้กำหนดไว้ ดังนี้ (ภาคผนวก ค)

1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ แนวทางการพัฒนาภายใต้ กรอบยุทธศาสตร์ฯ

(1) พัฒนาและส่งเสริมอาชีพและพัฒนารายได้

(2) พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว

2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมและการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ แนวทางการพัฒนาภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ฯ

(1) พัฒนาและส่งเสริมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(2) บำบัดและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

5.2.2 กรอบยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นในเขตจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ภาคผนวก ค)

1) ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม

(1) การสร้างจิตสำนึก และความตระหนักในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(2) การอนุรักษ์ พัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และพัฒนาระบบนิเวศในพื้นที่ชายฝั่งทะเล

(3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(4) เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย

2) ด้านการอนุรักษ์ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่น

(1) อนุรักษ์และปลูกฝังค่านิยมเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ประเพณี จริยธรรม คุณธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

(2) ส่งเสริม สนับสนุน สืบสาน อนุรักษ์ เผยแพร่ และดำรงไว้ซึ่ง ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีกิจกรรมทางศาสนาอันดีงามรวมถึงโบราณสถาน โบราณวัตถุ และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3) ด้านส่งเสริมการท่องเที่ยว

(1) การอนุรักษ์ ฟื้นฟูและการสร้างสมดุลของการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(2) ส่งเสริมการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

(3) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางลำคลอง และสนับสนุนการท่องเที่ยว การเกษตรเชิงอนุรักษ์

(4) เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและท้องถิ่น ในการดูแล จัดการฐานอนุรักษ์ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว

4) ด้านเศรษฐกิจยั่งยืน

(1) ส่งเสริมสนับสนุน ความสามารถของภาครัฐ เอกชน องค์กร ชุมชน/เครือข่าย เพื่อส่งเสริมการจ้างงานและเพิ่มรายได้

(2) ส่งเสริมการสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับประชาชน

(3) ส่งเสริมด้านการเกษตร การค้า การบริหาร และการท่องเที่ยว

(4) ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ขยายโอกาส

5.2.3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ภาคผนวก ค)

1) การปลูกจิตสำนึกให้ชาวสมุทรสงครามรักถิ่นกำเนิด อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมอันดีงาม

- พื้นที่ของโรงงานอุตสาหกรรม
- (1) การกำหนดผังเมืองโดยการกำหนดและควบคุมประเภท และ
 - (2) การปลูกจิตสำนึกให้รักและสนับสนุนความเจริญของถิ่นกำเนิด
 - (3) การส่งเสริมการพึ่งพากันระหว่างภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม
- ประมง แรงงาน
- (4) ส่งเสริมการมีงานทำเพิ่มรายได้และการแก้ไขปัญหาความยากจน
 - (5) การส่งเสริมความเป็นเมืองน่าอยู่และความมั่นคงปลอดภัยของ
- ประชาชน
- (6) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP
 - (7) ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ประชาชน
 - (8) พัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - (9) พัฒนาขีดความสามารถผู้ใช้แรงงาน และพัฒนาระบบการกำหนด
- ค่าจ้างขั้นต่ำ
- (10) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจ
- พอเพียง
- (11) ให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงาน/โครงการต่าง ๆ
 - (12) สร้างและพัฒนาขีดความสามารถของเครือข่ายในการดูแล
- ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
- (13) การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ประชาชนในเชิงรุก
 - (14) เสริมสร้างความปลอดภัยและอาชีวอนามัยในการทำงานแก่
- ประชาชนกลุ่มผู้ใช้แรงงาน
- (15) พัฒนาระบบการบริหารงาน องค์กรและบุคลากรภาครัฐและ
- เอกชน
- (16) กำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามการทุจริต
 - (17) พัฒนาระบบฐานข้อมูลเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชื่อมโยง
- ระบบฐานข้อมูลความยากจนและอื่น ๆ
- 2) การดำรงรักษาความเป็นเมืองที่มีระบบนิเวศน์สามน้ำ
 - (1) การแก้ไขและฟื้นฟูระบบนิเวศน์ 3 น้ำ
 - (2) การบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ

จากยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับชาติ ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัด และยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด ดังกล่าว จึงเป็นที่มาของกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาของเทศบาลตำบลอัมพวา เพื่อให้เกิดกลไกในการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีระบบ

5.2.4 นโยบายการพัฒนายของนายกเทศมนตรี (ภาคผนวก ก)

นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ (ข้อ 4)

1) ส่งเสริมและสร้างจิตสำนึก ให้กับประชาชนในเขตเทศบาลตำบลอัมพวาให้ตระหนักถึงความจำเป็นในการรักษาสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะภู คลอง และแม่น้ำในเขตเทศบาลตำบลอัมพวา ตลอดจนรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ โดยจัดให้มีกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับชุมชน รวมทั้งส่งเสริมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน

2) ดำเนินการป้องกันและบำบัดสภาพแวดล้อมที่อาจเป็นอันตรายต่อการดำรงชีวิตของประชาชน แก้ไขและปรับปรุงทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลายแก้ไขปัญหาล้างสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ลดปริมาณขยะโดยจัดให้มีการรณรงค์การคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้ง เพื่อเป็นการลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้น

6. กิจกรรมในอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากแผนพัฒนาสามปีเทศบาลตำบลอัมพวา ได้กำหนดกิจกรรมที่ให้ประชาชนและผู้ประกอบการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยกิจกรรมมีดังนี้

ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสังคม

1. โครงการเข้าค่ายเยาวชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
2. โครงการพัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น
3. โครงการอบรมผู้ประกอบการในงานสุขาภิบาลอาหาร

ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

1. โครงการจัดการขยะมูลฝอย
2. โครงการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในเขตเทศบาล
3. โครงการขุดลอกล้างสิ่งปฏิกูล

7. รางวัลอนุรักษ์ทางวัฒนธรรม ปี 2008

อำเภออัมพวาได้รับรางวัลชมเชย (Honorable Mention) ด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม จากองค์การยูเนสโก ภาคพื้นทวีปเอเชียแปซิฟิก ประจำปี 2008 (UNESCO Asia-Pacific Heritage Award) ซึ่งเป็นผลจากความร่วมมือระหว่างภาคราชการ ภาคเอกชนและชุมชน ในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมของชุมชนโดยได้รับการสนับสนุนทางการเงิน จาก

สำนักงานให้ความช่วยเหลือทางวิชาการเดนมาร์ก (DANIDA) เทศบาลตำบลอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มูลนิธิชัยพัฒนา โดยสมทบทุนกับเจ้าของอาคารในการอนุรักษ์เรือนไทย เรือนแพ และเรือนพื้นถิ่น ที่มีคุณค่าทางมรดกทางวัฒนธรรม ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีผลต่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จนเป็นต้นแบบให้แก่ชุมชนอื่นๆ ในกระบวนการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549)

8. สถานที่ท่องเที่ยว

สถานที่ท่องเที่ยวในตำบลอัมพวา มีอยู่จำนวนมากทำให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวยังตำบลอัมพวา สามารถเลือกเที่ยวชมได้หลากหลายตามความต้องการและรสนิยม อาทิ

8.1 ตลาดน้ำอัมพวา

ภาพที่ 2.3 ตลาดน้ำอัมพวา

ตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นตลาดริมคลอง ตั้งอยู่ใกล้วัดอัมพวันเจติยาราม (จอครถที่วัดอัมพวันเจติยารามได้) ทุกวันศุกร์ เสาร์และอาทิตย์ ในช่วงเวลาเย็นตั้งแต่ช่วงเวลา 15.00 - 21.00 น. ในคลองอัมพวาจะมีพ่อค้าแม่ค้าพายเรือขายอาหารและเครื่องดื่ม เช่น หอยทอด ก๋วยเตี๋ยว กาแฟ โอเลี้ยง ขนมหวานต่างๆ และมีรถเข็นขายของบนบกด้วย บรรยากาศสบาย ๆ มีเพลงฟัง จากเสียงตามสายของชาวชุมชน ประชาชนสามารถเดินเที่ยวชมตลาดหาซื้ออาหารรับประทานและเช่าเรือไปเที่ยวชมดูหิ่งห้อยในยามค่ำคืนได้ ค่าบริการคนละ 60 - 80 บาท ดังภาพที่ 2.3

8.2 วัดจุฬามณี

ภาพที่ 2.4 วัดจุฬามณี

(www.board.trekkingthai.com/board, 2554)

วัดจุฬามณีเป็นวัดโบราณริมฝั่งคลองอัมพวา ต่อเนื่องกับคลองผีหลอก สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย รัชกาลพระเจ้าปราสาททอง สันนิษฐานว่า ท้าวแก้วผลึก (น้อย) นายตลาดบางช้าง ต้นวงศ์ราชินิกุลบางช้างเป็นผู้สร้างขึ้นบริเวณหลังวัด เดิมเป็นนิเวศสถานของขุนนาค และขุนบุญรอด (สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี และสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2)

8.3 อุทยาน ร.2

อุทยาน ร.2 เป็นโครงการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ของมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อเป็นการสนอง พระมหากรุณาธิคุณ ที่ได้พระราชทานศิลปวัฒนธรรมอันงดงามไว้เป็นมรดกแก่ชาติ บริเวณที่ก่อสร้างอุทยานพระบรมราชานุสรณ์นี้ พระราชสมุทร์เมธี เจ้าอาวาสวัดอัมพวันเจติยาราม เป็นผู้ริเริ่มก่อสร้าง ถวาย มีทั้งหมด 11 ไร่ ซึ่งที่บริเวณนี้มีความสำคัญเพราะเป็นที่พระราชสมภพของ รัชกาลที่ 2

ภายในอุทยานพระบรมราชานุสรณ์ มีสิ่งที่น่าสนใจได้แก่ พิพิธภัณฑ์ พระพุทธเลิศหล้านภาลัย เป็นอาคาร ทรงไทย 4 หลัง จัดแสดงศิลปวัตถุในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ความเป็นอยู่ของชาวไทยในสมัยรัชกาลที่ 2 มีสิ่งที่น่าสนใจ ได้แก่ หอกลาง ประดิษฐานพระบรมรูป

รัชกาลที่ 2 และโบราณวัตถุ หอนอนชาย แสดงให้เห็นลักษณะความเป็นอยู่ของชาวไทย หอนอนหญิง แสดงให้เห็นลักษณะความเป็นอยู่ของหญิงไทยโบราณ ชานเรือน จัดแสดงตามแบบบ้านไทยโบราณ ห้องครัว และห้องน้ำ แสดงลักษณะครัวไทย และห้องน้ำของชนชั้นกลาง นอกจากนี้ยังมีโรงละคร กลางแจ้ง สวนพฤกษชาติ เป็นสวนพันธุ์ไม้ในวรรณคดีนานาชนิด และร้านจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง และผลไม้

8.4 ล่องเรือชมหิ่งห้อย

นักท่องเที่ยวสามารถเช่าเรือไปเที่ยวชมดู หิ่งห้อยในยามค่ำคืนได้ ค่าบริการ คนละ 60 - 80 บาท หรือจะเหมารำไปตกค่ำละประมาณ 600 บาท โดยใช้เวลาประมาณ 1 - 2 ชั่วโมง โดยเรือจะล่องไปตามลำน้ำแม่กลอง

ภาพที่ 2.5 หิ่งห้อยที่อัมพวา

(www.oknation.net, 2554)

8.5 วัดภุมรินทร์กุฎีทอง

วัดภุมรินทร์กุฎีทองตั้งอยู่ริมแม่น้ำแม่กลอง ตรงปากคลองประชาชื่นฝั่ง ตะวันตก สามารถเข้าถึงได้โดยข้ามเรือบริเวณ วัดอัมพวันฯ หรือท่าเทียบเรือบริเวณอุทยาน ร.2 สิ่งที่น่าสนใจในวัดได้แก่ กุฎีทอง มีประวัติเล่าว่า เศรษฐีบิดาของคุณนาค ให้สมภารวัดบางลี่ตรวจดวงชะตาคุณนาค ได้รับคำทำนายว่า จะได้เป็น พระราชินี เศรษฐีบิดาคุณนาคจึงให้ คำมั่นว่า ถ้าเป็นจริง

จะสร้างกุฏิทองถวายให้วัดบางลี่ จึงได้ชื่อว่า วัดบางลี่กุฏิทอง ต่อมาวัดบางลี่ถูกน้ำเซาะที่ดินพังลง จึงรื้อกุฏิทองมาสร้างไว้ที่วัดแห่งนี้

8.6 วัดอินทาราม

วัดอินทารามตั้งอยู่ที่ตำบลเหมืองใหม่ เป็นวัดโบราณสร้างเมื่อ พ.ศ. 2300 ในสมัยกรุงศรีอยุธยา แต่มาปฏิสังขรณ์ใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 3 สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด ได้แก่ พระพุทธรูปหลวงพ่โตอายุกว่า 300 ปี พระอุโบสถสร้างด้วยหินอ่อนทั้งหลัง บานหน้าต่างและบานประตูเป็นไม้สักแกะสลักสวยงามติดสอนใจ ทำน้ำของวัดเป็นอุทยานปลาตะเพียน นักท่องเที่ยวสามารถให้อาหารปลาได้ ส่วนหนึ่งของวัดจัดเป็นศูนย์ฟื้นฟูสภาพจิตใจ ที่ใช้สมุนไพรควบคู่กับการ ปฏิบัติธรรมรักษาผู้ติดยาเสพติด มีโครงการจัดทำพิพิธภัณฑ์เรือโบราณในอนาคต

8.7 วัดบางกุ้ง

วัดบางกุ้งตั้งอยู่ที่ตำบลบางกุ้ง อำเภอบางคนที อยู่ในเขตพื้นที่เดียวกับค่ายบางกุ้ง แต่อยู่คนละฝั่งกัน มีถนนตัดผ่านกลาง วัดบางกุ้งนี้ มีความมหัศจรรย์อยู่ที่โบสถ์ของวัดจะถูกปกคลุมด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่ ทำให้วัดบางกุ้งแห่งนี้ได้รับการยกย่องให้เป็นหนึ่งใน Unseen Thailand โดยภายในวัดมีโบสถ์เก่าประดิษฐานหลวงพ่พุทธมณีนีล พระประธานเป็นพระพุทธรูปปั้นขนาดใหญ่ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า หลวงพ่อดำ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยขนาดใหญ่ สมัยอยุธยาตอนปลาย เป็นที่เคารพบูชาของคนในท้องถิ่นวัดบางกุ้งเป็นวัดเก่าแก่ตั้งแต่สมัยอยุธยา เคยเป็นที่ตั้งค่ายรบโบราณที่มีความสำคัญ

8.8 วัดบางเกาะเทพศักดิ์

วัดบางเกาะเทพศักดิ์ ตั้งอยู่บ้านบางเกาะ หมู่ที่ 5 ตำบลแควน้อย อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 17 ไร่ 1 งาน 89 ตารางวา โฉนดที่ดินเลขที่ 9928 อาณาเขต ทิศเหนือจดลำแม่น้ำแควน้อย ทิศใต้ ทิศตะวันออกและทิศตะวันตกจดที่ดินชาวบ้าน มีที่ธรณีสงฆ์ จำนวน 1 แปลง เนื้อที่ 3 ไร่ 2 งาน 4 ตารางวา โฉนดที่ดินเลขที่ 9929 อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง 9 เมตร ยาว 24 เมตร เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาการเปรียญ กว้าง 9 เมตร ยาว 24 เมตร เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาการเปรียญ กว้าง 14 เมตร ยาว 27 เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. 2520 เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก หอสวดมนต์ กว้าง 12 เมตร ยาว 16 เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. 2535

8.9 วัดบางแคกลาง

วัดบางแคกลางเป็นวัดที่สร้างขึ้นในสมัยปลาย กรุงศรีอยุธยา แต่เดิมชื่อวัด ปทุมเกสร ตามชื่อผู้ถวายที่สร้างวัดกับหลวงพ่อกะทะ ท่านเป็นพระธุดงค์ มาปักกลดอยู่โยมปทุม และโยมเกสร ท่านเกิดศรัทธาเลื่อมใสถวายให้ท่านสร้างวัด แต่ภายหลังได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็นวัดบางแคกลาง มี

เจ้าอาวาสมา ทั้งหมด 7 รูป คือ 1) หลวงพ่อเกตุ 2) หลวงพ่อเทศ 3) หลวงพ่อเอี่ยม 4) หลวงพ่อลับ 5) หลวงพ่อนวม 6) พระครูไพล 7) พระครูสมุทรกิจวิบูลย์ ในสมัยหลวงพ่อลับได้เกิดไฟไหม้วัด จนหมดเหลือแต่ พระอุโบสถ และศาลาการเปรียญ เพียงเท่านั้น และในสมัยหลวงปู่ไพล ได้สร้าง ศาลาการเปรียญ ขึ้นมาใหม่

8.10 บ้านเบญจรงค์

บ้านเบญจรงค์ ตั้งอยู่ริมถนนสมุทรสงคราม-บางแพ เป็นแหล่งผลิตเครื่อง ถ้วยชามเบญจรงค์ที่มีความงดงาม แสดงถึงฝีมืออันปราณีต และศิลปไทยอันงดงาม เหมาะแก่ การซื้อหาเป็นของฝาก ของแต่งบ้าน นักท่องเที่ยวสามารถเยี่ยมชมกรรมวิธีการผลิตถ้วยชามเบญจรงค์ ดังกล่าวได้

8.11 ออร์คิดฟาร์ม

ภาพที่ 2.6 ออร์คิดฟาร์ม

(www.manaorchid.com, 2554)

ตั้งอยู่ริมถนนสมุทรสงคราม-บางแพ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีสวนกล้วยไม้ และสวนผีเสื้อ ที่สวยงามให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชม เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมตั้งแต่เวลา 08.00-11.00 น. ดังภาพที่ 2.6

8.12 อาสนวิหารแม่พระบังเกิด

อาสนวิหารแม่พระบังเกิด ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ตำบลบางนกแขวก จังหวัด สมุทรสงคราม เป็นสถานที่สักการะอันศักดิ์สิทธิ์ของคริสตชนที่อาศัยอยู่โดยรอบ สร้างขึ้นตั้งแต่ปี

พ.ศ. 2433 โดยบาทหลวงเปาโลซัลมอน มิชชันนารี ชาวฝรั่งเศส ใช้เวลาก่อสร้างถึง 6 ปี เป็นสถาปัตยกรรมแบบโกธิค ที่สร้างด้วยอิฐเผา ผังฉาบด้วยปูนดำกับน้ำเชื่อมจากอ้อยใส่สีดำ ภายในประดับด้วยกระจกสีที่สวยงามจากประเทศฝรั่งเศสที่เป็นเรื่องเล่าของพระนางมารีย์พรหมจารีย์จากพระคัมภีร์ และภาพของบรรดานักบุญชายหญิง มีรูปปั้น ธรรมชาติแท่น อ่างล้างบาป ขาเทียน ลักษณะต่าง ๆ และรูปแกะสลักประดับบานประตู บรรยายเกร็ดประวัติในพระคัมภีร์คริสต์ศาสนา บางตอน

9. โฮมสเตย์

บ้านสวนแม่กลอง โฮมสเตย์ริมแม่น้ำแม่กลอง บรรยากาศธรรมชาติสายลม อากาศบริสุทธิ์ ดวงดาวระยิบระยับเต็มท้องฟ้าได้แบบเต็มอิ่ม พักผ่อนในห้องพักแสนสบาย จัดห้องสัมมนาพร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน สามารถรองรับได้ 30 คน เพลิดเพลินไปกับกิจกรรมแสนประทับใจ ล่องเรือชมลำนํ้า กินปลาทุ กุ้งหอย เทียวตลาดน้ำอัมพวา ไหว้พระคู่บ้านคู่เมือง

บ้านปลาทับทิมแม่กลอง รีสอร์ท โรงแรม ที่พัก อัมพวา สมุทรสงคราม พื้นที่กว้างใหญ่ เปิดให้บริการบริเวณรีสอร์ทติดริมแม่น้ำแม่กลอง มีห้องพักที่มีนามเป็นมงคลทุกห้อง เมื่อมาพักผ่อนหลับนอนที่นี่แล้ว จะได้ความเป็นสิริมงคลกลับไป พร้อมกับสุขภาพกายสุขภาพใจแข็งแรง สุขสดชื่นกับอากาศสดใส เดินชมต้นไม้ใบหญ้าที่เขียวชะอุ่ม ฟังเสียงนกกร้อง ดูปลาทับทิมในกระชัง ให้อาหารปลา ตกปลาธรรมชาติด้านหน้ารีสอร์ทแล้วไปปิดทองขอพรพระ คูสถานที่ประวัติศาสตร์ ค่ายบางกุ้ง วัดบางแคน้อย เดินเที่ยวตลาดนัดหน้าวัดคริสต์ ตลาดเก้าร้อยปีบางนกแขวก เที่ยวชมวิถีชีวิตริมน้ำแม่กลอง เลือกซื้อของพื้นบ้าน ตลาดน้ำอัมพวา ล่องเรือชมหิ่งห้อย เทียวตลาดน้ำบางน้อย ตลาดน้ำท่าคา ตลาดน้ำดำเนินสะดวก ตลาดน้ำเหล่าตั๊กลัก

สบายดี@อัมพวา เป็นบ้านทรงไทยประยุกต์ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำแม่กลอง มีบรรยากาศสงบร่มรื่น ไปด้วยพันธุ์ไม้นานาพรรณ ใช้เส้นทางจากอัมพวาเพียง 15 นาที

ริมน้ำคอกเทจตั้งอยู่ที่อัมพวา อำเภอหนึ่งของจังหวัดสมุทรสงคราม ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง โดยใช้เส้นทางถนนพระราม 2 - ชนบุรีปากท่อ ถึงแม้ปัจจุบันชีวิตของคนส่วนใหญ่จะเปลี่ยนไปตามยุคสมัย แต่ชาวอัมพวายังคงดำเนินชีวิตในแบบดั้งเดิมที่เรียบง่ายอยู่กับธรรมชาติ ปลูกผัก ทำสวนส้มโอ สวนลิ้นจี่ และสวนผลไม้ชนิดอื่นๆ จับปลาในแม่น้ำแม่กลอง พายเรือขายผักผลไม้ตามลำคลองและตลาดน้ำ

เรือนอัมพวา บ้านทรงไทย บรรยากาศความเป็นไทย ในสวนร่มรื่นด้วยคลองหน้าบ้าน พร้อมกับสวนผลไม้พันธุ์นาชนิดอาทิ ลิ้นจี่ ส้มโอ กล้วย มะพร้าว พร้อมกับทานอาหารเช้าที่ขึ้นชื่อของจังหวัดสมุทรสงคราม

10. ผลิตภัณฑ์ของฝากของที่ระลึกและหัตถกรรม

ที่อัมพวามีผลิตภัณฑ์ของฝากของที่ระลึกที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์และความคิดสร้างสรรค์ของคนในท้องถิ่นอยู่มากมายซึ่งมีที่เด่นๆ ดังต่อไปนี้

ปิ่นสุวรรณเบญจรงค์ มีผลิตภัณฑ์เครื่องเบญจรงค์เลียนแบบของโบราณ ทั้งขนาดปกติที่ใช้กันและขนาดเล็กสำหรับสะสม มีทั้งที่เป็นใบเดียวและที่เป็นชุด เช่น ชุดน้ำชา ตั้งอยู่เลขที่ 32/1 ตำบลบางช้าง

ผลิตภัณฑ์ตะกร้าจากสมุดโทรศัพท์ไม้ไผ่และหวาย สถานที่จำหน่าย อยู่ที่หมู่ 4 ตำบลบ้านปรก อำเภอเมืองสมุทรสงคราม ผ้าฝ้ายมัดย้อมและย้อมสีด้วยเปลือกไม้ของกลุ่มมัดย้อมผ้าด้วยเปลือกไม้ มีทั้งผ้าชิ้น ผ้าเช็ดหน้า ผ้าพันคอ และเสื้อสำเร็จรูปที่ตัดเย็บจากผ้ามัดย้อมจากเปลือกไม้ สถานที่จำหน่ายอยู่ที่หมู่ 1 ตำบลยี่สาร อำเภออัมพวา

ร้านกะลาบรรเลง จำหน่ายผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวหลากหลายรูปแบบ ทั้งของใช้และของตกแต่งบ้าน มีการออกแบบที่แปลกใหม่ เน้นความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังมีงานศิลปะจากเศษไม้และวัสดุท้องถิ่น รวมทั้งเฟอร์นิเจอร์จากวัสดุธรรมชาติที่แต่ละชิ้นไม่ซ้ำแบบกัน ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ของกลุ่มอาชีพสตรีผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว จำหน่ายผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องประดับทำจากกะลามะพร้าวและของตกแต่งบ้าน

ผลิตภัณฑ์บ้านทรงไทยจำลอง บ้านทรงไทยจิ๋ว และเรือจำลอง ของกลุ่มหัตถกรรมบ้านทรงไทยบางช้าง เน้นเอกลักษณ์ของบ้านทรงไทย แบบบ้านทรงไทยภาคกลางทั้งเรือนเดี่ยวและเรือนแฝด รวมทั้งผลิตเรือจำลองแบบต่างๆ มีความร่วมมือกับกลุ่มบางช้าง กลุ่มหัตถกรรมจากเพชรบุรีและกลุ่มอื่นๆ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในการวางจำหน่ายสินค้าแลกเปลี่ยนกันด้วย จึงมีสินค้าหลากหลายชนิดให้เลือกซื้อ สถานที่จำหน่ายอยู่ เลขที่ 1 ถนนประชาเสรรฐ บริเวณทางแยกเข้าตัวเมืองอัมพวา

ผ้าฝ้ายมัดย้อมและย้อมสีด้วยเปลือกไม้ ของกลุ่มมัดย้อมผ้าด้วยเปลือกไม้ มีทั้งผ้าชิ้น ผ้าเช็ดหน้า ผ้าพันคอ และเสื้อสำเร็จรูปที่ตัดเย็บจากผ้ามัดย้อมจากเปลือกไม้ สถานที่จำหน่ายอยู่ที่หมู่ 1 ตำบลยี่สาร อำเภออัมพวา

หัตถกรรมจักสานจากก้านมะพร้าว ของกลุ่มฝึกอาชีพตำบลบางช้าง หมู่ 1 มีผลิตภัณฑ์หลายอย่าง เช่น ชันน้ำ-พานรอง ตะกร้า ตะกร้าหิ้ว ฝาชี หมวก ฯลฯ

น้ำตาลมะพร้าว มีทั้งน้ำตาลสดซึ่งยังไม่ได้เคี่ยวนำไปแช่เย็นดื่มแก้กระหาย และน้ำตาลที่เคี้ยวเสร็จและหยอดเป็นแผ่นแล้ว มีวางขายบริเวณสองข้างถนนสายแม่กลอง-บางนกแขวก บริเวณด้านหน้าอุทยาน ร.2 บริเวณตลาดน้ำท่าคา ซึ่งดำเนินการผลิตและจำหน่ายโดยกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตลาดน้ำท่าคา

ภาพที่ 2.7 ผลิตภัณฑ์ของฝากของที่ระลึกและหัตถกรรม

(www.th.88db.com, 2554)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่างานวิจัยซึ่งใช้คำว่า “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” ในหัวข้องานวิจัยที่เกี่ยวเนื่องนี้ ในความหมายของผู้วิจัยเหล่านั้นล้วน หมายถึง “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” เนื่องจากในขณะนั้นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กำหนดให้ใช้คำในภาษาไทยในความหมายของคำว่า “E-cotourism” ว่า “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” ดังนี้

พรทิพย์ มาศวิวัฒน์ (2543) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมพร้อมกับอายุ ความรู้ เจตคติต่อสิ่งแวดล้อม และการมุ่งอนาคตของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดพัทลุง มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา 1) ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดพัทลุง 2) ความสัมพันธ์ระหว่างอายุ ความรู้ เจตคติต่อสิ่งแวดล้อม และการมุ่งอนาคตกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดพัทลุง ผลการศึกษาพบว่า 1) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดพัทลุง อยู่ในระดับปานกลาง 2) อายุมีความสัมพันธ์ทางลบกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3) ความรู้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 4) เจตคติต่อสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 5) การมุ่งอนาคตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จรรยาพันธุ์ เชื้อววิทย์ (2545) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษาพื้นที่ป่าเขาหลวงและชุมชนบ้านคีรีวง ตำบลกาลาโหล อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนใน

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประเภทการใช้ประโยชน์ และลักษณะการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของประชาชน ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ประชาชนที่มีสถานภาพด้านครอบครัว อายุ จำนวนสมาชิกในบ้าน การเป็นสมาชิกกลุ่ม การได้รับข้อมูลข่าวสาร และการเคยได้รับความเดือดร้อนหรือเคยประสบภัยพิบัติธรรมชาติ ต่างกันมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีเพศ การศึกษา รายได้ อาชีพ การได้รับผลประโยชน์การเป็นผู้นำ การติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกชุมชน การติดต่อสัมพันธ์กับบุคลากรของรัฐ และความรู้สึกว่าตนเองเป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลอื่นต่างกัน จะมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน สำหรับประเภทการใช้ประโยชน์ และลักษณะการจัดการพื้นที่ป่าเขาหลวง พบว่า ประชาชนชุมชนบ้านคีรีวงใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าเขาหลวงเป็นแหล่งของปัจจัยสี่ในการดำรงชีพการพักผ่อนหย่อนใจ และการศึกษาหาความรู้

สุชาติ บรรจงการ (2545) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเล : กรณีศึกษาตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเล ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการทำกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเลมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย ปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ ลักษณะสังคมและเศรษฐกิจ ความเป็นผู้นำ ความรู้ความเข้าใจต่อความสำคัญ ประโยชน์และการอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเล การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การอนุรักษ์ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการอนุรักษ์หญ้าทะเล วิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ และความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ นโยบายและกฎหมายทั้งนี้ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกต่างมีปฏิสัมพันธ์ที่เกี่ยวพันกัน

จุฑารัตน์ บุญญาวัตร (2546) ศึกษาการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสงขลาเมืองหน้าอยู่ ของเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสงขลาเมืองหน้าอยู่ ผลเบื้องต้นที่เกิดจากการสร้างกระบวนการขึ้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนปัจจัยและเงื่อนไขในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการสงขลาเมืองหน้าอยู่ ผลการศึกษาแบ่งเป็นผลการศึกษาเชิงคุณภาพที่พบว่า แนวทางการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสงขลาเมืองหน้าอยู่ มีการดำเนินงานใน 3 ขั้นตอน คือ การเตรียมความพร้อมเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน การดำเนินการ และการติดตามประเมินผล ส่วนผลการศึกษาเชิงปริมาณ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องเมืองหน้าอยู่เป็นอย่างดี ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน อยู่ในระดับน้อย

และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ บทบาทของผู้นำและคณะกรรมการ
ขอรับการรับรู้ข่าวสาร แรงจูงใจในการมีส่วนร่วม และระยะเวลาที่เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน

กฤษฎา ยะการ (2543) ได้ทำการศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศของประชาชนตำบลแม่ทราย อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ พบว่า 1) ประชาชนตำบลแม่ทราย
มีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับมาก 2) ประชาชนที่มีอาชีพ
ต่างกันต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่แตกต่างกัน 3) ประชาชนคาดหวังว่า
จะได้รับประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกัน มีความต้องการมีส่วนร่วมใน
การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกัน 4) ประชาชนที่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
แตกต่างกัน 5) ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกัน และม
ีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่แตกต่างกัน

มิสรา สามารถ (2543) ได้มีการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหาร
จัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนท้องถิ่น บ้านถ้ำลอด บ้านเขาหลวง บ้านคลองช้าง
บ้านโคกเกตุ และบ้านโงกุดหวาย พบว่า

1. ลักษณะการก่อตัวของกลุ่มในชุมชนท้องถิ่นเพื่อการบริหารจัดการด้านการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มี 3 แบบ คือ 1) แบบที่เกิดขึ้นตามความต้องการของท้องถิ่นเอง 2) แบบเกิดขึ้น
ตามภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 3) แบบที่เกิดขึ้นจากแรงกระตุ้นของภาครัฐาการ
ในท้องถิ่น

2. การตัดสินใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนท้องถิ่น มีหลายประเด็น
ได้แก่ ชุมชนท้องถิ่นได้ร่วมกันพิจารณาว่าสมควรจะดำเนินกิจการหรือไม่ วางแผนดำเนินการตาม
ขั้นตอนและกำหนดกิจกรรมต่างๆ ที่มีเช่น การประชุมหมู่บ้านหรือการจัดเวทีประชาคม การประสาน
ขอความรู้และความร่วมมือกับฝ่ายต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน และประเด็นเรื่องผลประโยชน์
ที่สมาชิกควรได้รับจากกองทุนในลักษณะปันผล

3. การรวมตัวกันเป็นกลุ่ม / องค์กร ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมโดย การจัดตั้ง
คณะกรรมการที่ดำเนินกิจการท่องเที่ยวด้วย การเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยจากสมาชิกใน
ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ของชุมชนท้องถิ่นในการดูแล

4. การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องสอดคล้องกับความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชน
ท้องถิ่น ได้แก่ การกำหนดจุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่น่าสนใจ รูปแบบการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว
พาหนะที่ใช้ประกอบการท่องเที่ยว วัฒนธรรมที่ควรอนุรักษ์ งานประเพณีท้องถิ่นและการขายของที่
ระลึกจากผลิตภัณฑ์หรือหัตถกรรมพื้นบ้าน

5. การปฏิบัติงาน การแบ่งภารกิจ มีส่วนร่วมโดย 1) เป็นเครือข่ายความร่วมมือเพื่อระดมและผนึกกำลังกันเสริมสร้างการท่องเที่ยวของชุมชน 2) การแบ่งภาระหน้าที่ให้เกิดความชัดเจนไม่ซ้ำซ้อนเพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปด้วยความยุติธรรม

6. ทูทางสังคม คือ 1) ความรู้พื้นบ้านและภูมิปัญญาชาวบ้าน การอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมตามวิถีดั้งเดิม ซึ่งเรียบง่ายแตกต่างและหายากจากสังคมสมัยใหม่ 2) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่นด้วยความรักและหวงแหน 3) การดำรงชีวิตประจำวันแบบวิถีไทยด้วยสมุนไพรนานาชาติ

7. ผลตอบแทนหรือผลประโยชน์อื่นๆ ได้แก่ เงินรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยว การขายผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน การเปิดร้านค้าขายอาหารและของที่ระลึก

8. การพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นผลรวมในลักษณะนามธรรม ได้แก่ ความรัก ความสามัคคีในชุมชนและความขัดแย้ง การเรียนรู้ในสิ่งใหม่จากความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกความรู้สึกหวงแหนสิ่งที่ดีงามของชุมชนทั้งขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสถาบันดำรงราชานุภาพ (2541) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และสภาตำบล (สต.) ผลการศึกษาพบว่า ทั้ง อบต. และ สต. มีปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวหลายประการ และที่สำคัญ ได้แก่ ข้อจำกัดด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร ด้านการประสานงาน ขอบเขตอำนาจหน้าที่ การออกกฎหมายด้านข้อบังคับ ตลอดจนปัญหาความขัดแย้งทั้งภายในและภายนอกองค์กรทั้งสอง แนวทางการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในอนาคตนั้น ได้เสนอไว้ว่าควรผนึกการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยอาศัยองค์กรท้องถิ่นเป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนา ทั้งนี้ จะต้องมีการผสมผสานเข้าด้วยกันระหว่างพื้นที่กับการปฏิบัติงานของหน่วยงานในระดับต่างๆ รวมทั้งภาคเอกชน โดยภาครัฐจะต้องกระจายอำนาจและบทบาทของการบริหารจัดการให้แก่องค์กรระดับท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้นด้วย

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้ศึกษาในครั้งนี้เป็นงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวกับการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กระบวนการและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน การรวบรวมความคิดเห็นของประชาชน การบริหารจัดการเพื่อพัฒนาชนบท ซึ่งจะมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการวิจัย ได้แก่ อายุ ความรู้ สภาพครอบครัว รายได้ อาชีพ การได้รับประโยชน์ วิสัยทัศน์ของผู้นำในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งจะมีปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ ลักษณะสังคมและเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ของคนในท้องถิ่น และ

ปัจจัยภายนอก ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐต่างๆ แรงจูงใจในการมีส่วนร่วม และระยะเวลาการมีส่วนร่วม โดยจะมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ และบุคลากร ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการมีส่วนร่วมและการพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติ รวมไปถึงการเชิงท่องเที่ยวแบบยั่งยืนด้วย